НОВАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Цана асобнага нумару 500 м. п.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільна, Біскупская вул. 12. (Biskupia 12).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Выходзіць раз у тыдзень.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2000 м. п. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад ня вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 1000 мк., сярод тэксту 800 мк. і на апошняй страніцы 600 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт.

№ 2 **Субота, 10-га сакавіка 1923 г.** **Год I.**

У гэтым нумары 6-ць страніц.

Задача бліжэйшага дня.

Пабеда на выбарах у Варшаўскі Сойм і Сэнат дала беларускаму насяленьню пад уладай Польшчы магчымасьць бароцца за свае правы на парлямэнцкім грунце. Беларускія дэпутаты маюць магчымасьць бараніць інтарэсы сваіх выбаршчыкаў **пры укладаньні законаў**. Але, незалежна ад законаў, якія некалі будуць мець сілу, нам на кожным кроку прыходзіцца бароцца за нашае права ў тых установах на мясцох, ад якіх залежыць буднае жыцьцё вёскі ўся **гаспадарка ў валасьцёх і паветах,** а імена: ў гмінных радах і павятовых сойміках.

Гмінныя рады і Соймікі блізу на ўсей тэрыторыі Заходняе Беларусі былі створаны ў часе гаспадараваньня ліхой памяці пана Юрыя Асмалоўскага — галавы „Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich". Ня дзіва, што ўстановы гэныя былі так „сфабрыкаваны", каб кіраўніцтва гаспадаркай гмін і паветаў апынулася ў руках польскіх паноў і поўпанкаў. Ясна, якую палітыку яны тамака павялі...

У прошлым годзе ў некаторых гмінах адбыліся выбары новых гмінных рад. І вось мы бачым, што там, дзе яны адбыліся, блізу ўсюду зусім перамяніўся склад радаў і дух іх: „панскі дух" беларускія сяляне пачалі энэргічна выкурываць. Народ зразумеў, што ўсе свае справы—ўсе справы воласьці і павету—трэба браць у свае рукі.

На вялікі жаль, выбары новых гмінных рад і соймікаў праведзены ня ўсюды: яны чамусьці затрымаліся. Праўда, і дэлегат польскага ўраду, Роман, завяраў нашых паслоў, цантральныя ўлады тое-ж казалі, што гэта справа будзе даведзена да канца. Калі гэтыя абяцанкі будуць споўнены,—няма ведама. Але мы павінны загадзя быць прыгатаваны да таго, каб і па выбарах у гмінныя рады і ў соймікі дайсьці такое-ж пабеды, як на выбарах у Сойм і Сэнат.

Гэта—самая важная справа сучаснага мамэнту. Дык няхай усе жывыя сілы вёскі, якія прыймалі ўчасьце ў соймавых выбарах, згуртуюцца ізноў, няхай загадзя прыгатуюцца да працы і забясьпечаць нашаму сялянству яго права самаму кіраваць справамі гміны і павету.

Лаурыновіч.

Пагроза беларускай школе у Латвіі.

Беларуская школа ў Латвіі апынулася прыблізна ў лепшых абставінах як у іншых мясцох падзелянай Беларусі. Латвійскі ўрад прыхільна глянуў на беларускае адраджэньне і даў магчымасьць свабодна разьвіваць школьную справу. Сяляне, зразумеўшы карысьць і патрэбу навучаньня ў роднай мове, сталі патрэбаваць сваіх школ, лік якіх у апошнія часы шпарка павялічываўся, а з боку беларускасьці сталі прынімаць усё больш выразны і пэўны воблік.

Усё гэта ўстрывожыла расейскую чорную сотню, якая выгнана бальшавікамі зьвівае свае логвы па замежжамі. Карыстаючыся з грошай эміграваных палітыкаў і прагнаных генералаў, расейская чорная сотня ў Латвіі, наехаўшая туды за часоў царызму, змагла наладзіць выбарны апарат і, абдурыўшы малa сьвядомую беларускую масу, правяла ў Сойм трох сваіх паслоў. Пачуўшы гэткім чынам сваю моц, яны паднялі паход процiў беларусаў ня толькі ў Сойме, але ў прэсе расейскай у Латвіі і за граніцай. Так завомы „орган демократической мысли Рижскій Курьер" пачаў друкаваць подлую брахню і кідаць гразьзю на беларускі рух і яго працаўнікоў. Не адстае і „Вестник Самообразования" (у Бэрліне), які са слоў рыскага „Маяка" аб беларускай школе робіць маркотныя вынікі, бо там дзе „по закону было абавязковае навучаньне парасейску больш як 100 гадоў цяпер раптам заводзяцца неякія „бело-русския" школы". Зразумела, што ў тон гэтым плакальшчыкам за цара пачала гаўкаць і польская газэта ў Рызе „Głos Polski", а ей адклікнуўся нават тутэйшы „Kurjer Warszawski". Воўк ваўка далёка чуе.

Увесь гэты гвалт, паднятыкаля беларускай школы дайшоў да Латвійскага Сойму, дзе праз прадстаўнікоў гэтай чорнай хаўрузіі была ўнесена прапазыцыя аб скасаваньні буджэту на Беларускі Аддзел, а ад Міністэрства Асьветы быў пасланы кіраўнік сярэдніх школ у Латвіі для выясьненьня абегаючых чутак каля беларускіх школ. Ясна, што ўсё аказалася злоснай выдумкай, а буджэт на Беларускі Аддзел быў бадай аднагалосна зацьверджаны.

З свайго боку Беларускі Аддзел, апіраючыся на закон, праз Міністэрства Унутраных Спраў, прымусіў ўсе гэтыя „органы демократической мысли" надрукаваць пісьмо Беларускага Аддзела з доказамі беспадстаўнасьці закідаў на беларусаў.

Статыстычныя даныя—чытаем мы ў пісьме — аб 70000 беларусаў ў Латвіі ёсьць сапраўдная цыфра, якая пацьверджаецца латвійскай перапіскай ў 1920 і 1921 годзе, таксама і расейскай перапіскай у 1898 г. Аб істнаваньні беларусаў у Латвіі кажа і той матар'ял, з дзіаграмамі і мапамі, які быў прадстаўлены латвійскай дэлегацыі на мірнай канфэрэнцыі ў Парыжы.

На закіды, быццам беларускія школы пустуюць і ліквідуюцца, Белар. Ад. заяўляе, што за кароткі час (31-XI-921 г.) адкрыта ўжо 52 пачатковых школ, адна сельска-гаспадарская школа, вучыцельскія курсы і дзьве сярэднія школы. Апрыч таго ў Латгаліі ёсьць цэлы шэраг культурна-прасьветных беларускіх установ у гарадох і вёсках, якія вядуць вячэрнія курсы, ладзяць спэктаклі, арганізуюць бяседы, робяць дапамогі бяднейшым вучням і інш.

Трэба верыць у цьвярозаць розуму Латвійскага Народу, які сам дайшоў да сваей незалежнасьці праз даўгую цярністую дарогу—ён далёкі ад думкі, каб у яго дзяржаве былі прыгнечаны іншыя нацыянальнасьці, каб дзікі шовінізм таптаў законныя правы нацыянальных меншасьцяў.

Да гэтай элемэнтарнай праўды дабавім справядлівыя словы беларускага паэта:

Напасьцяй, лаянкай напраснай
Язык ня варта мазаліць.
Не пагасіць вам праўды яснай:
Жыў беларус і будзе жыць!

Р. Юргілевіч.

Весткі з Сойму.

У прасьветнай камісіі разглядалася школьнае пытаньне для нацыянальных меншасьцяў. Пастаноўлена даручыць Ураду найхутчэйшае апрацаваньне уставы аб закладаньню і ўтрыманьню пачатковых, сярэдніх і прафэсыянальных школаў для нацыянальных меншасьцяў, а таксама аб назначэньні ў украінскія школы вучыцялёў украінскай нацыянальнасьці. Эндэкі, хадэкі і дубадзкі галасавалі процiў гэтых прапазыцый.

Зямельная камісія разглядала праэкт уставы аб асыгнаваньні 50 мільярдаў марак на асаднікаў. Беларускія і ўкраінскія паслы горача пратэставалі процiў гэтага. Ад беларусаў выступаў пасол Рагуля.

У прасьветнай соймавай камісіі прыняты прапазыцы украінскага пасольскага клюбу 1) аб прыняцьці на утрыманьне дзяржавы украінскай прыватнай гімназіі ў Луцку, 2) адкрыцьці украінскай вучыцельскай сэмінарыі на Валыні, 3) арганізацыі украінскіх і беларускіх пачаткавых школаў.

З газэт.

Куды ідуць?

„Walka Robotnicza" ў № 6, абгаварываючы угодлівую палітыку з панующымі панамі беларускага і украінскага пасольскіх клюбаў, піша:

„У нацыянальных жаданьнях, паміма шумных фраз, былі умяркаванымі і скромнымі: школьная справа, свабода рэлігіі, зьнясеньне асадніцтва і прыняцьце пад увагу пры адбудове патрэбаў мяйсцовай люднасьці. Дбаласьць аб культурна-нацыянальнай абасобленнасьці і часовыя патрэбы люднасьці, закрыла перад імі ўсе вялікія соцыяльныя патрэбы, ад вырашэньня якіх залежыць лёс і будучына іх краю. Закрыла перадусім справу зямельнай рэформы, вялікай уласнасьці і зямельнага голаду на крэсавых абшарах. Выключыла памяць аб сваіх работніках, якія працуюць у газавай і драўлянай прамысловасьці для францускага, ангельскага і польскага капіталу, арганізацыя і быт якіх носяць пляму найгоршай няволі".

Адзначыўшы, што дзякуючы галасам украінскіх і беларускіх паслоў урад Сікорскага ўтрымаўся і атрымаў для свайго ўрадаваньня мільярдныя крэдыты, газэта шукае прычын гэтай палітыкі і бачыць яе ў страху перад заборчым нацыяналізмам „Хіены", якая імкнецца да „spolszczenia" канстытуцыі, абсалютнай паланізацыі крэсаў праз пляновае асадніцтва на зямлі, ў прамысловасьці і гандлю".

А што-ж такое польская левіца, якую выбралі нашы паслы, як найменшае зло?

„Пяст" у сваёй праграме дамагаецца „правядзеньня пляновага асадніцтва на меней залюдненых землях". P. P. S. яшчэ нядаўна змагалася ў сваім лагеры аб аўтаноміі для Усходняй Галіччыны, а разам з N. P. R і Wyzwoleniem — ў абароне агульна-нацыянальных (польскіх. Рэд.) інтарэсаў—вяла братазабойчую барцьбу ў Галіччыне і на Шлёнзку. Левіца, дбаючы аб найбольшай мілітарнай і гаспадарчай магутнасьці дзяржавы не выракаецца багацьцяў зямлі і рабочай сілы на крэсавых абшарах усё роўна, як і польская буржуазія".

Палітычныя падзеі.

Літва. Утварыўся новы Кабінэт Міністраў з Гальванаўскасам на чале. Гальванаўскас абняў кіраўніцтва міністэрствам заграничных спраў і часова міністэрствам беларускіх спраў.

Урадам Літоўскае Рэспублікі высокім камісарам Клайпэды назначаны Смэтона Мытная граніца паміж Клайпэдай і Літвой зьнесена. Ува ўсіх установах і школах уводзіцца літоўская мова.

Гальванаўскас, у справе варункаў, пастаўленых Антантай датычна Клайпэды, заявіў, што гэтыя варункі надта цяжкія, а іншыя проста немагчымы. Што датычыць выплаты страт, прыпадаючых на долю Клайпэды,—дык Літва, як не падпісаўшая Вэрсальскага трактату, адмаўляецца ад уселякіх выплат на карысьць Антанты. Літва таксама ня можа згодзіцца прызнаць такія самыя правы для чужаземцаў, як і для грамадзян Клайпэды. Адносна удзелу Польшчы ў арганізацыі партовай улады ў Клайпэдзе Гальванаўскас адзначыў, што Літва ня зьвязана ніякім дагаворам, апіраецца толькі на сваю волю і не падпіша ніякага дагавору, ў якім былі-б прызнаны прывілеі Польшчы.

Польшча. Міністар Унутраных спраў унёс да Сойму праэкт уставы аб абавязковым „meldowaniu".

Рада Міністраў прыняла праэкт аб адмене цэлага раду істнуючых агранічэньняў у справе прадажы алкаголю.

Прадажа гарэлкі і сьпірту дае вялікі даход дзяржаве, так у першай палове м. г. даход гэты даў 25.379 мільярдаў марак—у 25 разоў больш, як усе падаткі на зямлю, а калі праэкт гэты пройдзе ў Сойме, дык даходы яшчэ павялічацца.

Байчэй як у царскай Расеі!..

У Маскве распачаліся нарады аб заключэньні польска-савецкай пачтова-тэлеграфнай канвэнцыі.

Нямеччына. Адбылося надзвычайнае паседжаньне рэйхстагу з прычыны далейшай акупацыі французамі нямецкай тэрыторыі. Многія дэпутаты дамагаюцца разрыву дыплёматычных зносін з Францыяй, а нават і аружнага змаганьня.

Лік безработных у акупаваным абшыры расьце: ў Дюсельдорфе правышае 25.000, у Кёльне—10.000, у Дюргэйме — 10.000 асоб, таксама і ў другіх мясцох зачыняюцца фабрыкі з прычыны недахвату вугля.

У Саксоніі сацыялісты вядуць перагаворы з камуністамі ў справе утварэньня соцыялістычнага ўраду без удзелу буржуазіі.

Францыя. Францускія газэты абгаварываюць патрэбнасьць зблізкэньня з Расеяй; гэта тлумачыцца тым абасобленым становішчам, якое займае Францыя, дзякуючы сваей палітыцы адносна Нямеччыны і жаданьнем пазбавіць апошнюю падтрыманьня Расеі.

Турцыя. Ангельскія караблі пакінулі Сьмірну. Нацыянальнае Сабраньне ў Ангоры абгаварывае варункі мірнага дагавору з Антантай.

Усходнія межы Польшчы.

Падгатоўка матэрыялаў у справе аканчальнага ўстанаўленьня ўсходніх межаў Польшчы даручана міжнароднай вайсковай радзе ў Вэрсалі з ген. Фошам на чале.

Старшыня міністраў ген. Сікорскі выслаў ліст да Пуанкарэ, ў якім адзначыў, што Усходняя Галіччына павінна быць далучана да Польшчы.

Францускі Урад заняў прыхільнае становішча ў справе прызнаньня ўсходніх межаў Полшчы. Становішча Англіі і іншых вялікіх дзяржаў яшчэ не вядома.

Пад пятой акупантаў.

Рурскі басэйн і да гэтага часу зьяўляецца цэнтрам, на які зьвернута увага ўсяго сьвету. Для ўсіх ужо становіцца ясным, што Францыя і Бэльгія маюць на мэці ня столькі—атрыманьне рэпарацыйных сплатаў, але ў сваіх намерах йдуць шмат далей—да аканчальнага эканамічнага і палітычнага зруйнаваньня Нямеччыны, да замены часовай акупацыі сталай анэксыяй, а можа і да падзелу Нямеччыны. Якія эканамічныя карысьці атрымлівае Францыя, пры мільярдных расходах на акупацыю,—выяўляецца з тых высьненьняў, якія даў Пуанкарэ на паседжаньні камісіі палаты дэпутатаў і дыскусіі ў камісіі бэльгійскага парлямэнту, з якіх відаць, што заняўшы 9/10 ўсяго прамысловага Рурскагараёну, акупанты змаглі вывезьці да гэтага часу толькі 15.000 тонаў вугля, у той час, як да сьнежня 1922 г., Нямеччына дала ім 1.515.000 тонаў, а жалезнадарожны рух дасягае ледзь 6% даакупацыйнай нормы!

Ня гледзячы на заспакаіваючыя паведамленьні адказных кіраўнікоў францускай і бэльгійскай палітыкі, факты сьведчаць зусім аб іншым: на днях адбылася конфэрэнцыя бэльгійскага і францускага прэм'яраў у справе утварэньня **сталай** бэльгійска-францускай адміністрацыі заместа тымчасовай вайсковай і ўвядзеньня новай валюты на акупаваных абшарах.

А тым часам гаспадарчае жыцьцё Цэнтральнай Эўропы пазбаўленае асяродка сваей жыцьцёвай энэргіі, перажывае цяжкі крызыс, вынікі якога могуць быць зусім непажаданы для тых, хто заварыў усю гэтую кашу. Гэта ўжо зразумелі ў Англіі, якая паволі выходзіць з становішча „спрыяючага нэйтралітэту" і адкрыта высоўвае на парадак дня інтэрвэнцыю Лігі Народаў. Аб гэтым голасна загаварыла і Амэрыка. Сацыялістычныя партыі ўсіх краёў даўно ўжо асудзілі гэтую палітыку авантур. Ужо і француская работніцкая прэса загаварыла аб нябесьпечнай палітыцы свае буржуазіі, і толькі асьлёпшыя кіраўнікі разбойніцкай францускай палітыкі нічога ня хочуць бачыць: захоплівають новыя абшары (Карлсруэ, Мангэйм, Дармштадт і інш.), душаць новымі рэпрэсыямі, як напр. апошняя пастанова акупацыйных уладаў, пагражаючыя растрэламі работнікам, калі яны па тым ці іншым прычынам ня хочуць стаць да працы.

Ня трэба быць пракрокам, каб угадаць, што гэтая акупацыя кончыцца для Францыі катастрофай і станець перасьцярогай для іншых акупантаў і навукай для прыгнечаных.

Безрабоцьце.

І без таго незавіднаму становішчу работніцкай клясы ў Польшчы пагражае новая страшная небясьпека — безрабоцьце.

Прычынай безрабоцьця заўсёды зьяўляецца надпрадукцыя тавараў. Але прычыны безрабоцьця цяпер у Польшчы зусім іншыя. Істнуе надпрадукцыя, вызваная не адсутнасьцю запатрэбаваньня, а толькі адсутнасьцю — зыскоўнага збыту.

Аднэй з прычын гэтага крызысу зьяўляецца раптоўны спадак маркі, які ў працягу апошніх месяцаў у некалькі разоў паменшыў абаротны капітал у краі, а гэта не дае магчымасьці ў патрэбным ліку закупіць суроўцаў, вугля і выплаціць работнікам плату. Праўда ня ўсе фабрыкі знаходзяцца ў такім становішчы: большасьць перахоўвае свае капіталы ў заграпічных банках у чужой паўнацэннай валюце і на спадку маркі ня толькі нічога ня трацяць, але маюць вялізарныя зыскі. Другія, зноў, маючы вялікія запасы гатовых фабрыкатаў, маглі-б зрэалізаваўшы атрымаць патрэбны абаротны капітал, але, з мэтай спэкуляцыі, ня пушчаюць іх на рынак, каб яшчэ болей паднясць цэны.

Спадак маркі дрэнна адбіваецца на дабрабыце працоўных мас, якія зьяўляюцца галоўнымі спажыўцамі ўнутранага рынку,—тым самым зьмяншае ёмкасьць гэтага рынку, а гэта вызывае зьмяншэньне прамысловай вытварнасьці, задаваляўшай патрэбы ўнутранага рынку.

У прадпрыемствах-жа, якія базуюцца на шырокім збыту на заграпічных рынках, — усялякая міжнародная завіруха вызывае скарочаньне вытварнасьці і востры крызыс. .

Заработная плата рабочага ў Польшчы ў сярэднім шмат меншая, чым у іншых краёх Цантральнай Эўропы; гэта давала магчымасьць многім галінам польскай прамысловасьці, як напр. ткацтва, горная і дрэўляная прамысловасьць, цукэрніцтва,—канкурыраваць з прамысловасьцю суседніх краёў — Нямеччыны, Аўстрыі, Чэхіі, Румыніі. Але палітычныя падзеі апошніх часоў, а перад усім француская акупацыя Рура, падарвалі падставы эканамічнага жыцьця Нямеччыны, выклікалі зьніжку нямецкай маркі, а так сама паменшылі пакупную здольнасьць гэтых рынкаў і стварылі сытуацыю, якая не дае магчымасьці польскім прамыслоўцам атрымліваць шалёныя барышы, — і вось яны зачыняюць фабрыкі, выкідаючы на вуліцу сотні тысяч рабочых.

Шмат фабрык ужо зачынена, іншым пагражаюць зачыніцца, калі ўрад ня дасьць запамогаў, да якіх так прывыкла польская прамысловасьць; некаторыя паменшылі лік рабочых дзён да 4, а нават 3 на тыдзень. Лік безработных з кожным днём расьце.

Безрабоцьце апрача таго, што асуджывае тысячы работніцкіх сем'яў на галоднае істнаваньне,—нясе яшчэ грозную набясьпеку для ўсей работніцкай клясы. Надмер рабочых рук перашкаджае змаганьню работнікаў за палепшэньне іх быту, дае магчымасьць капіталістам выкарыстаць гэтыя мамэнты, каб вырваць і тое здабыцьцё, якое работніцкая кляса змагла заваяваць. За прыкладамі ня трэба далёка хадзіць: покліч аб адмене 8 гадз. рабочага дня вышаў ня ў момант эканамічнага падъёму, а ў час безрабоцьця і застою ў восень 1921 г.

Работнікі павінны добра зразумець, што ім пагражае, і дамагацца чыннасьці ўсіх прадпрыемстваў, аставленьня пры працы ўсіх работнікаў, хоць бы з скарочаным часам працы і ўвядзеньня абавязковага страхаваньня ад безрабоцьця.

За няудольнасьць буржуазнага грамадзянства наладзіць эканамічнае жыцьцё павінна заплаціць гэтае-ж грамадзянства, а не работніцкая кляса.

Я. Л.

Надзея.

Хмары цёмныя ў небе стаяць,
Вецяр вее з дажджом ад заходу,
Сонца ў небе даўно ня відаць,
І надзеі няма на пагоду.

Тужыць ціха бядак-селянін
І на долю сваю наракае.
Ня тужы, ты такі не адзін,
Доля ўсіх нас сустрэла такая.

Усе мы роўна клянём цемнату,
Усе мы трацім ад тэй непагоды,
Усе мы роўна цярпім беднату
Для чужой непатрэбнай прыгоды

Прыйдзе дзень і ўсе хмары спадуць,
Вецер сціхне з дажджом ад заходу,
Уся нуда і бяда прападуць,
Сонца сьвет прынясе і пагоду.

А. Юрасік.

Становішча беларускай школы ў Латвіі.

I.

Перш, чым гаварыць аб становішчы беларускай школы ў Латвіі, неабходна асьвяціць агульнае становішча беларускай нацыянальнай меншасьці ў Рэспубліцы, бо да гэтага часу Латвійскае Грамадзянства, занятае пытаньнямі першараднага гаспадарсьцьвенага значэньня, ня мела ні часу ні магчымасьці зьвярнуць належную ўвагу ня толькі на беларусаў, але і на другія нацыянальныя меньшасьці. Дзеля гэтага і стварылася тое непармальнае зьявішча, што грамдзянства, ня маючы поўных інфармацый аб меншасьцях і кормячы сябе кароткімі, часта тэндэнцыйнымі, газэтнымі заметкамі будавала свае адносіны да іх не на в е д з е, не на д о с ь л е д з е пытаньня, а на н а с т р о ю, створаным каля яго апошнім артыкулам, або цэлым іх радам. Асабліва часта гэта здаралася ў адносінах да беларусаў, аб якіх шмат хто і ня знаў толкам: ці запраўды яны істнуюць у Латвіі, сколька іх, дзе яны жывуць і дзеля чаго арганізацыя беларускай нацыянальнай меншасьці так спозьнілася ў параўнаньні з другімі нацыянальнымі меншасьцямі.

II.

Лік беларусаў у Латвіі.

У найбольш разбураных воласьцях Усходняй Латгаліі і Земгаліі, праз каторыя ўпрацягу нескалькіх гадоў Вялікай Эўрапэйскай Вайны, бязупынна, ламаючы быт і пустошачы край, перасоўваліся розныя арміі,—дзе жыве беларуская нацыянальная меншасьць.

Кругом гг. Дзьвінска і Люцына жыве яна у перамежку з Латышамі, бліжэй да граніцы — жыве нямаль агульнай масай *)

Беларусаў у Латвіі, па данных афіцыяльнай статыстыкі 1921 гаду налічываецца да 70.000 душ, хоць, па вылічэньні рэзультатаў расейскай статыстыкі 1897 г.,—павінна было-б быць значна больш. Гдзе крыецца прычына такога становішча сказаць трудна: магчыма, што эвакуацыя і вайна зьменшыла лік беларусаў, як гэта было і з другімі нацыянальнасьцямі края, а магчыма і тое, што некаторая частка беларусаў зарэгістравала сябе „палякамі", або „рускімі", што, як мы пабачымо—далей,—зусім магчыма.

Прыблізна палова зарэгістраванага ліку беларусаў зьяўляецца каталікамі, а другая палова—праваслаўнымі.

І тыя і другія, у падаўляючай сваей большасьці,—земляробы і жывуць пераважна на вёсках. Нават той, неасабліва значы лік беларусаў, які з давен-даўна жыве на местах і прыпісаны да мясцовага мяшчанства, не парываў і не парывае цеснай зьвязі з зямлёй, займаючыся абработкай заарандаваных за местам вучасткаў і агародніцтвам у самым месьце.

Да вайны, калі м. Дзьвінск прадстаўляў сабой значны прамысловы, чыгунковы і ваенны цэнтр, вялікі лік беларусаў з вёсак Латгаліі працаваў тут на фабрыках і заводах, а таксама служыў на чугунцы і ў ваенных установах у ліку ніжэйшых служачых. Лятуценьнем кожнага такога служачага і рабочага было—прыдбаць свой уласны невялічкі домік і назаўсёды аседліцца ў месьце, бо вёскі даўно ўжо былі перапоўнены і кожную вясну значны лік моладзі, ня маючы магчымасьці прылажыць свае рукі да зямельнай працы, выходзіла на працу ў Рыгу, Петраград і Маскву. *)

Працавітасьць і скромныя патрэбы давалі магчымасьць найбольш энэргічным, у працягу 15—20 гадоў цяжкай працы, сабраць невялікі запас грошы, з якімі такі шчасьлівец і браўся за будову свайго „ўласнага дому" дзе-нябудзь на краі горада.

Найбольш прынадным мейсцам было так званае „Новае Страеньне" у м. Дзьвінску, якое папраўдзе вырасла за апошнія 30—40 гадоў перад вайной. Усё яно было разьбіта на маленькія вучасткі, з нявыдумнымі домікамі, з нябрукованымі вуліцамі без вадаправода і іншых выгад, але гэта была „свая" частка места, пабудоваваная рукамі дробных служачых.

Такой была другая мястовая кляса беларусаў. Але яна ня доўга пратрымалася ў месьце: разам з эвакуацыяй устаноў, прадпрыемстваў, служачых і рабочых, яна прымушана была пакінуць места пайсьці ў сьлед за эвакуаванымі, часта пакідаючы на ласку Божую свае з такім трудам здабытае майно.

Трэцяй больш заможнай, клясай у беларусаў было дробнае чынавенства (урадоўцы), але гэта кляса была для беларусаў маладаступнай, а дзеля гэтага, і невялікай.

Іншых, багацейшых клясаў у беларусаў ня было. Беларусы рамесьлянікі і гандляры з кожным годам безнадзейна ўступалі і ўступаюць свае пазыцыі жыдам і цяпер аб іх, як аб клясе,—можна гаварыць толькі як аб мінуўшчыне.

III.

Нацыянальнае жыцьцё беларусаў у Латвіі да 1905 году.

Тое зьявішча, што палова беларусаў у Латвіі—каталікі, а другая палова — праваслаўныя, заўсягды была прычынай да пэўнай меры антаганізма паміж гэтымі дзьвюма групамі. Антаганізм гэты яшчэ больш узрастаў дзякуючы розным надворным уплывам.

Праваслаўнае духавенства, у сьляпой абароне „Рускага Прэстолу", ад якога яно вельмі лёгка атрымлівала духоўныя чыны і ордзены,—ўбівала ў голавы, што кожны праваслаўны зьяўляецца „рускім" і зумысьля ўнасіла блытаніну ў зразуменьне нацыянальнасьці, зьвязываючы два розныя паняцьці, як „праваслаўны" і „рускі", ў адно неразьдзельна-агульнае паняцьце: „праваслаўны рускі народ"—так заўсёды любілі яны зьвяртацца да народу ў царквах.

Большасьць каталіцкага духавенства, зьяўляючыся па нацыянальнасьці палякамі, а па пераконаньню ярымі польскімі шовіністамі, вяло працу ў процілежным напрамку і пераконывала беларусаў, што кожны каталік зьяўляецца, тут у Латгаліі, палякам, хоць бы ён і ні аднаго слова не разумеў папольску.

Праваслаўнаму духавенству актыўна памагала царская руская адміністрацыя і школа.

З каталіцкім духавенствам шчыра супрацоўнічалі польскія абшарнікі, зрабіўшы свае двары цытадэлямі полёнізма і арганізоўваючы сеткі тайных польскіх школ.

Змаганьне гэта вялося з пераменным сусьпехам, у працягу некалькіх вякоў і захоплівала ў сфэру сваіх інтарэсаў ня толькі беларусаў, але і блізкіх іх суседзяў: латышоў, літвіноў, а на поўдні—і украінцаў.

У нас, у Латгаліі і Земгаліі, да самага апошняга часу, ні водная старана ня вышла з гэтага змаганьня з поўнай перамогай, але і ні водная зусім не здалася.

Здавалась, што ўсе шансы на поўную перамогу былі за русафікатарскай палітыкай рускага ўраду. У яго руках была ўлада, яно утрымлівала афіцыяньную рускую школу, яно магло закрываць і прыціскаць польскую школу і прапаганду, яно усюды магло мець нядрэмлючае вока і цьвердую караючую руку.

Але гэта толькі здавалася.

Праўда, у местах, дзякуючы істнаваньню у іх адміністрацыі, войска і шпарка асімілюючага жыдоўства усюды чутна была нямаль выключна толькі расейская гутарка і істнавала толькі расейская школа.

Затое зусім іншы малюнак на вёсках.

Народныя вучыцялі, прыймаючы ў малодшыя клясы школы дзяцей-каталікоў, бяз розьніцы нацыянальнасьці, кожны раз пераконываліся ў тым, што гэтыя дзеці ўжо здолелі пабываць перад гэтым у польскіх школах. Яны зусім няумелі і не навучыліся гутарыць папольску, хоць і уме

*) Падробна воласьці пералічаны у артыкуле таго-ж аутара,—Аб беларусах і велікарусах у Латвіі, «Месячнік Міністэрства Прасьветы», 1923 г. № 1.

*) З усіх частак Латвіі найбольш густа заселена Латгалія, так у Ліфляндыі на І кв. кіломэтр прыход.

	28,4 душ,
Курляндыі	21,3 —
Земгаліі	19,3 —
Латгаліі	33,4 —

С. Кл.

Лясное пытаньне ў Беларусі.

(Гл. № 1).

Літаўска-Беларускі край належыць да раёнаў, што маюць значнае лясное багацьце. Калі выключыць паўночныя расейскія губэрні да прыуральскія (Валагодзкую, Архангельскую, Пермскую, Вяцкую)—дык наш край зьявіцца хіба-што найбагацейшым на лес у параўнаньні са ўсімі іншымі раёнамі, ўваходзіўшымі ў склад быўшае Эўрапэйскае Расеі. Багацейшы край таксама і ў параўнаньні з Польшчаю і ўжо тым болей, у параўнаньні з дзяржавамі Заходу. Якраз дзякуючы масе лясоў часьць краю носіць назву Палесься. Прывядзём некалькі статыстычных даных, якія паказваюць з аднаго боку размеры нашых лясных багацьцяў, а з другога боку, як пад уплывам эксплёатацыі багацьці гэтыя на працягу каля дваццацёх гадоў зьменшыліся.

Абшар лясоў і % лясістасьці у Літве і Беларусі.

ГУБЭРНІ	Агульны абшар без вады у тысячах дзесяцінаў	1887 г. Агульны абшар лясоў	%	1910 г. Агульны абшар лясоў	%
Менская	7.713	3.102	40,2	3.053	39,8
Магілёуская	4.189	1.553	37,1	1.051	25,0
Віцебская	3.829	1.219	31,8	1.045	27,5
Віленская	3.525	990	28,	929	26,5
Гарадзенская	3.298	777	23,7	753	22,8
Ковенская	3.607	833	23,1	569	15,8
На усім краі	26.161	8.474	32,3	7.410	28,3

Гадоў трыццаць-сорак назад лясы пакрывалі якраз трэцюю часьць усяго абшару краю з большай ці меншай няроўнасьцяй у асобных губэрнях. Праз дваццаць гадоў лясны абшар зьменшыўся на 4%. Калі аднясьці гэтыя чатыры процэнты на ўвесь дваццацьгадавы пэрыяд, дык страта, пэўна што, будзе ня надта вялікаю. Але-ж трэба спомніць, што лясны вываз і лясная прамысловасьць пачалі асабліва інтэнсыўна разьвівацца, якраз у дзесяцьлецьце, што праходзіла перад вайною. Калі агульная цэннасьць вывазу лясных матар'ялаў з Расеі ў апошні перад вайною час даходзіла да 130—150 мільёнаў рублёў у год (на золата), дык значная часьць гэтае сумы прыпадала на наш край. Разглядаючы з гэтага боку паказанае вышэй зьмяншэньне абшару нашых лясоў, маем перад сабою зусім іншае яго асьвятленьне.

Пад цяперашні час, трэба думаць, што лясны абшар зьменшыўся яшчэ больш, асабліва ў раёнах, якія былі ахоплены войнамі і нямецкаю акупацыяй. Немцы за час акупацыі краю, далі належнае яго лясным багацьцям і, наколькі маглі, выкарысталі іх, высякаючы й вывозячы ў Нямеччыну значны лік лесу. Гэта якраз тыя раёны, якія адыйшлі да Польшчы і часткай да Літвы. Што датычыць часьці, пакінецай за расейскім кардонам, дык можна быць пэўным, што доўга яшчэ ня будзе ляскаць у лесе сякера дрывасека і палескія гарады доўга будуць галадаваць ня толькі на дрывяныя матар'ялы, але нават і на апал. З паступоваю нармальнаю адбудоваю краю пытаньне аб эксплёатацыі лясоў паўстане ўва ўсёй сваёй вострасьці. Край няўхільна павінен будзе вывозіць на сусьветны рынак лес. Уся Эўропа церпіць цяпер страшэнны будаўляны крызыс. За час вайны спынілася ўсялякая будаўляная работа тымчасам як гарадзкое насяленьне надзвычайна павялічылася. Гэткім чынам дзеля нашага краю далёка не бязвыгадна аднавіць ранейшы вываз лесу за граніцу, які вываз цяпер зьведзены амаль што да нуля. Яркім прыкладам гэтага могуць служыць гэткія краі, як Фінляндыя, Швэцыя й Нарвэгія, што карыстаюцца спагадным становішчам сусьветнага ляснога рынку і ў вялікай меры вывозяць лясныя матар'ялы.

Парубкі, якія робяцца ў сучасны момэнт у Белавежы і ў іншых месцах, трэба разглядаць, якраз з пункту аднаўленьня былое лясное прадукцыі краю. Але-ж, лес, як ужо вышэй сказана, мае грамадзкае значэньне і дзеля гэтага эксплёатацыю яго трэба абставіць пэўнымі варункамі і абмежаваньнямі. Уласьнік лесу заўсёды будзе імкнуцца да бескантрольнага карыстаньня сваею ляснною ўласнасьцяй, кіруючыся пры гэтым альбо нажываю, альбо страхам і няпэўнасьцяй заўтрашняга дня. Дзеля гэтага ён будзе старацца настолькі выкарыстаць лес, наколькі гэта будзе патрэбна ў яго асабістым інтарэсе, апраўдаваючы гэтым вядомую прыгаворку: „Пакуль мае лес, датуль і пан“.

Але-ж эканамічныя інтарэсы краю ў цэласьці вымагаюць зусім іншага, зусім процілежнага. Эксплёатацыя лясоў павінна быць зрыхтована на рацыянальных асновах, гэта значыць іосьці да таго, **каб лясы, даючы даход, не зьменшаліся,** або каб высяканьне лесу ўраўнаважвалася яго аднаўленьнем. Устаноўлена, што прырост лесу на дзесяціну ў год бывае каля 100 кубічных футаў дрывяное масы, што якраз раўняецца адмечанай норме патрэбнасьці лясных матар'ялаў на аднаго чалавека. Парубкі лесу павінны больш, ці менш прытрымлівацца гэтае нормы і рабіцца на правілах найбольш дасканальнае сыстэмы лесное гаспадаркі—лесасечнае (дзялянчнае). Па гэтай апошняй лес дзеліцца на некалькі дзялянак, кожны год азначаны лік іх высякаецца з гэткім абмеркаваньнем, каб, як да даных дзялянак дайдзе другая чарга, лес на іх ужо аднавіўся і дасьпеў. Апрача гэтага павінны адбывацца й іншыя работы, скіраваныя да ўтрыманьня лесу ў парадку: ачышчэньне лесу ад хламу, асушка забалочаных дзялянак і інш.

Пры гэтых варунках эксплёатацыя лясных багацьцяў дае найбольшы рэзультат. Лясы захоўваюцца і не зьмяншаюцца і ў той самы час выходзіць найбольшы даход, як гэта й бачым на Захадзе.

Гэткім чынам пытаньне аб лясных концэсіях павінна быць вырашана пад варункам падчыненьня концэсіянэраў нормам абароны лясоў у вышэйсказаным кірунку. Даволі зазначыць, што ў расейскім законадаўстве аб лясох, якое номінальна пашыраецца на наш край, усе гэтыя рацыянальныя нормы праведзены ў поўнай меры. Трэба толькі пастарацца аб тым, каб гэтыя нормы абавязкова праводзяліся ў жыцьцё і абавязкова спаўняліся. Да рэчы зазначым, што гэтымі днямі, як паведам газэты, павінна было адбыцца па джаньне лесаабароннае камісіі. Адсю выходзіць, што лесаабаронны апа ёсьць і як быццам нават функцыян Магчыма, што старыя расейскія нор лесаабароны патрабуюць пэўных дапа неньняў і зьменаў, але ў кожным в падку ясна, што на гэтым шляху мо на дабіцца сапраўдных мераў пры неньня расьцягваньня нашых лясна багацьцяў, якое паціхеньку робіцца р нымі цёмных справаў майстрамі. Г шлях болей рэальны, чымся той, які стаў Беларускі Пасольскі Клюб і Сойме (Гл. № 4 „Наш. Будучыны“ бягучы год) са сваей прапазыцыяй по**нага спыненьня вырубкі, вывазу й пр дажы лесу, як прыватнымі ўласьніка так і дзяржаваю.** На трэбаваньне нац яналізацыі лесу (да таго ж яшчэ апр цаваньня проэкту) саўсім нельга гл дзець сур'ёзна. Гэта добра, як пун праграмы-максімум, як пэўны пун шырокіх соцыяльных і эканамічных р формаў. Але-ж „пакуль сонца ўзойдзе раса вочы выесьць“. Пакуль пра будзе апрацованы (гэта ў Польскім Со ме, дзе пераважаюць якраз самыя за зятыя праціўнікі гэткіх рэформаў!) нашых лясоў, ад красы нашае і сьле не застанецца. Саўсім інакшы хара тар носіць трэбаваньне, каб пры выр ках лесу першая ўвага была ўдзеле патрэбнасьці краю ў будаўляных і а лавых матар'ялах. За гэтым трэбава нем можна мець падтрыманьне шыро сельскіх і гарадзкіх масаў і, дзякую падтрыманьню ў гэтым пункце, мож будзе дабіцца ўдачы і ў іншых пун тах, скіраваных на тую самую абаро інтарэсаў агульных, інтарэсаў шыро працоўных слоёў насяленьня.

І вось падбіваем агул усяму, ш сказана вышэй.

Наш край, нават у тэй чась якая знаходзіцца ў межах Польшч даволі багаты лесам. Рацыянальн эксплёатацыя гэтых лясных багацьц абстаўленная неабходнымі нормамі, м жа, ў сувязі з доўгаю спагаднаю ко юнктураю на сусьветным лесным рын значна палепшыць эканамічнае пал жэньне краю. Ад дзяржаўнае ўла трэба вымагаць найбольшага дапам

лі чытаць польскі тэкст, знаці і некалькі малітваў на польскай мове, часамі маглі прасьпяваць некалькі патрыятычных польскіх песень, але, што самае важнае, шчыра лічылі сябе палякамі.

Выпытамі ў дзяцей часта выкрывалася мейсца тайнай польскай школы і яна, загадам адпаведнай улады закрывалася, а ўласьнік школы, — ў большасьці выпадкаў мяйсцовы польскі панабшарнік,—штрафаваўся. Але часьцей усяго такія школы спакойна істнавалі з году ў год на тымсамым мейсцы, у спэцыяльна для іх адведзеных панамі памешканьнях. Мяйсцовы прадстаўнік урадовай улады ў асобе малаграматнага вураднiка, праз пальцы глядзеў на „забавы“ польскага пана і больш цікавіўся акуратнай дастаўкай на яго стол з панскага двара сыраў, масла, яёк, піва і іншых рэальных вартасьцяў, якімі надзялялі яго ў падзяку за спагадны нэўтралітэт.

Такім чынам латгальскі і земгальскі панскі сыр лепш за дынамітныя бомбы і з большай за іх пэўнасьцяй падрываў асновы расейскага правапарадку і гаспадарсьцьвеннасьці, а дворнае піва прамывала шырокае карыта (русло) для полёнізацыі краю.

Вынікам было тое, што большасьць каталіцкага жыхарства Латгаліі і Паўднёвай Земгаліі пачала паддавацца польскім уплывам і пачала шчыра ўважаць сябе за палякаў; асабліва трэба гэта сказаць адносна беларусаў, у якіх блізкасьць славянскага роду і мовы шмат дапамагла узмацаваньню гэтай абмылковасьці.

На грунце гэтага расейска-польскага змаганьня за ўплывы, амаль ня было магчымасьці разьвівацца іншым нацыянальным рухам, асабліва беларускаму, Аднак, пачынаючы з часаў Кацярыны II, прылучыўшай Латгалію да Расеі, але даўшай ей некаторую аўтаномію ў форме Беларускага Намесьніцтва, да якога яна была далучана разам з Полаччынай, Віцебшчынай і Магілёўшчынай,—мы знаходзім запраўдныя адзнакі беларускага нацыянальнага руху ў жыцьці краю. *).

З 1831 г., калі Беларускі Вучэбны Вокруг заснаваў у м. Дзьвінску 1-ю ў краі гімназію, адзнакі гэтыя становяцца больш яркімі. Беларускі нацыянальны рух зьяўляецца ў сьценах гімназіі. Вучні ладзяць рэфэраты і чытаньні на беларускія тэмы, цікавяцца народнымі казкамі, прыказкамі, разглядаюць народную творчасьць.

Нават скасаваньне царом Мікалаем I, у 1850 г. Беларускага Вучэбнага Вокругу і страшнае усіленьне русыфікацыі ў Латгаліі (з гэтай мэтай яна была беспасрэдна падпарадкавана Петраградзкаму Вучэбнаму Вокругу) не змагло адразу спыніць або сьцерці беларускае нацыянальнае жыцьцё. У гэтай-жа Дзьвінскай Гімназіі, і пасьля далучэньня Латгаліі да Петраградзкага Вучэбнага Вокругу, беларускае нацыянальнае жыцьцё працякала тым-жа шляхам: так яшчэ ў 1852 г. першы рэфэрат, чытаны вучнямі на свабодныя, імі самымі выбраныя, тэмы быў: Аб некаторых беларускіх паверыях. *).

Вышэйпаказаным загадам цара Мікалая I ня толькі было скасавана Беларускае Генарал-Губэрнатарства, Епіскапства, Беларускі Вучэбны Вокруг, але забаронена было карыстацца беларускай мовай у друку, літэратуры, школе і ў царкве. Беларускія аўтары былі змушаны друкаваць свае творы або за-граніцай, у большасьці выпадкаў у Жэнэве, Парыжы і Лёндане, дзе былі патрэбныя шрыфты, або пашыраць іх у рукапісах.

У Жэнэве кнігі друкаваліся ў друкарні „Грамады“. У аўтара гэтай брашуры ляжыць пад рукамі адно з такіх выданьняў. Гэта невялікая, ў 32 страніцы, вельмі акуратна і чысьценька выданая кніжачка, пад загалоўкам: „Пра багаатва ды беднасьць“, Жэнева, 1881 г. Выдрукаваныя за-граніцай кнігі кантрабандным шляхам перапраўляліся праз Расейскую граніцу і дастаўляліся ў Вільню і м. Менск, адкуль і пашыраліся сярод народу.

Рукапісныя сьпіскі пашыраліся у дзесятках тысяч экзэмпляраў і ў значным ліку захаваліся і да гэтага часу, але такім спосабам маглі памнажацца толькі невялікія па разьмеру і ў большасьці вершаваныя творы.

Быў і яшчэ адзін спосаб друкаваньня беларускіх кніг у самай Расеі. Гэты спосаб быў вельмі просты і асноўваўся на несьвядомасьці цэнзараў, ня маючых паняцьця аб другіх славянскіх мовах. Так яшчэ ў 1903 г. у Петраградзе быў выданы зборнік твораў беларускага паэта Івана Няслухоўскага (Янка Лучына)—„Вязанка“, якая была здана ў цэнзуру і ею прапушчана для друку, як *баўгарская* кніга. Але гэты мудры спосаб ня быў пэўны: праз якісь час ашуканства выкрывалася і выданьне канфіскавалася.

У часы рэакцыі і русыфікацыі, калі забаранялася ня толькі карыстацца беларускай мовай, але было выкрэсьлена са школьных падручнікаў і афіцыяльных выданьняў нават само імя беларуса і Беларусі, ў замен якіх было ўведзена назова „западна-руса“ і „Западной Россіи“,—цяжка было праяўляцца беларускаму нацыянальнаму жыцьцю ў межах сучаснай Латвіі і дзяля гэтага нічога дзіўнага, што ў часы ад Нікалая I. і да Першай Расайкай Рэвалюцыі 1905 г. мы не сустракаем у нас яркіх прыкладаў беларускага нацыянальнага руху.

IV.

Прычына спозьненьня арганізацыі беларускай нацыянальнай меншасьці ў Латвіі.

1905 год ажывіў беларускі нацыяналь рух усюды.

Ажывіўся ён і ў Латвіі.

Заместа тайна пашыраных заграгічных в даньняў і мяйсцовых рукапісных твораў адкры паявіліся кнігі і газэты ў беларускай мове, зр біўшыя на жыхарства нязвычайны эфэкт.

У местах Люцыне і Дзьвінску паявіліся н цыянальна-сьвядомыя асобы і сем'і, як Эпіма Шыпіллы, Гаўронскія ды інш., а пасьля пача арганізоўвацца гурткі.

Але новая хваля пасьлярэвалюцыйнай рэа цыі, нахлынуўшая на Латвію і зрабіўшая Дзьвін базай для розных карных экспэдыцый, ствары тут такую атмасфэру, што кожная спроба нацы нальнага аб'яднаньня выклікала розныя пад зрэньні і ўсьлед за імі рэпрэсыі.

Ссылка ў Сібір і арышты беларускіх грам дзянскіх дзеячоў у Менску і Вільне — зрабі прыгноблены ўплыў і на тых беларускіх грама кіх дзеячоў, якія жылі ў Латгаліі і Рызе. Я ня спынілі выпіскі беларускіх газэт і часопіс не перарвалі зносін з беларускімі нацыянальн культурнымі цэнтрамі, як і раней рабілі досьле над беларускай гісторыяй, працавалі над этногр фіяй, падаўнейшаму прыймалі чынны ўдзел у д памозе беларускім выдавецтвам, — але затое б лі зусім пазбаўлены магчымасьці якога-б там было легальнага аб'яднаньня шырокіх беларуск мас і легальнай грамадзка-нацыянальнай прац

У такім стане было беларускае нацыяналь жыцьцё ў Латвіі калі прыйшла Вялікая Эўрапэ ская Вайна, а за ёй Другая Расейская Рэвалюц 1917 г.

Часовы пад'ём, які пачаўся з сакавіка 1917 прывёўшы да скліканьня, ў верасьні гэтага-ж г ду, ў Дзьвінску Беларускага Вайсковага зьез 5-й арміі і да стварэньня Беларускага Нацыянал нага камітэту ў Дзьвінску, — быў зьбіты і сьцё ты бальшавіцкімі выступленьнямі ў кастрычні і прышоўшымі за імі акупацыямі і доўгімі бая за места, ператварыўшымі прыгожы Дзьві у сумныя руіны.

1918 г., які прынёс усім народам Латвіі ма чымасьць нацыянальнага аб'яднаньня і чынна удзелу ў гаспадарственным жыцьці Рэспублікі*) беларусам у Латгаліі нічога радаснага ня даў. Латгальскія беларусы апыніліся ў вонках жыцьц

---

*) Пры Беларускім намесьніцтве істнавалі: асобая Беларуская Епіскапія, Беларускі Вучэбны Вокруг і іншыя установы.

*) Гл. кнігу А. Ф. Князева—«Историческая Записка Двинскаго Реальнаго Училища» 1904 г. Витебскъ страница II.

*) Нямецкая, вялікаруская і жыдоуская нацыянальн меншасьці, цэнтрам жыцьця якіх зьяўляецца Рыга, ужо 1918 годзе пасьпелі з'арганізавацца і атрымалі свае нацыянальн Аддзелы пры Міністэрстве Прасьветы.

Сучасная усе узрастаючая дарагавізна стварае не-агчымыя варункі для выданьня газэты. Ад грашова-і падтрыманьня праз беларускае грамадзянства за-ежыць рэгулярны выхад нашай часопісі.
Складайце ахвяры на родную газэту!
Падпісывайцеся і заахвочывайце іншых да падпіскі!
Рэгулярна ўнасіце падпіску і даплату!

ньня ў даным кірунку, пры захаваньі ўсіх правілаў эксплёатацыі лясоў, ьцерагаючых іх ад зьнішчэньня. Само бою зразумела, што трэба прадгляець, каб вываз лясных матар'ялаў не вёў да падвышэньня цэнаў на ўнуаным рынку, як гэта мае месца з адметамі харчаваньня, дзеля чаго ваз лесу павінен быць пазволены не ней задаваленьня ўласнага рынку.

◆◆◆◆

...то такое „Wyzwolenie“ з беларускага пункту гледжаньня.

(Гл. „Нашу Будучыну“ № 6).

Беларус- каталік—вось хто выраў перамогу Wyzwolenia, вось хто трымаў хуткае цячэньне паказанага авязковага агульнага працэса выцісьньня польскай партыі Wyzwolenia з ларусі.

У гэтым факце трэба добра разаацца.

Насамперш з перамогі Wyzwolenia род значна спаланізаваных беларусаўталікоў мы можам зрабіць надта важ вывад: паланізацыя цераз каталіцкі сьцёл беларуса, якой так моцна займаліся правыя нацыянальна-польскія партыі, дала на выбарах плады сім ня тым, хто затраціў на гэтую раву столькі энэргіі, срэдстваў і энтузіазму, якія былі варты лепшага ужытку, а якраз іхнім крайнім працаўнікам—левым дэмагогам Wyzwolenia, якія йшлі на выбары не пад польскім флагам, а пад беларускім, партыі оць і польскай па сутнасьці свае аснаўое праграмы, але на час выбараў станна і скромна скруціўшай свой польскі штандар, замаскаваўшы сваю польскую праграму.

Такім чынам перамога паўбеларускага фальсыфіката Wyzwolenia павінна быць прызнана беларускай нацыянальнай ідэі, зблудзіўшай пакуль што на чужых шляхах — перамогаю нашых лёзунгаў, у поўным сэнсе і нашай перамогай, хоць вынікамі яе, ў асобе выбраных паслоў, скарыстаў пакуль варожы-суседні лагер нашага галоўнага праціўніка.

Перамога напалавіну беларускага па сваім сацыяльным і нацыянальным лёзунгам Wyzwolenia ўжо дзеля таго павінна быць залічана, як гатунак нашай перамогі, што гэтая перамога зьяўляецца ўва ўсякім выпадку поўным разгромам нашых самых лютых цяпер, дзякуючы ў значнай меры і Wyzwoleniu, ўжо бязсільных ворагаў-людаедаў—нацыяналістаў з Хіены і г. д.

Але, разьбіўшы разам з Wyzwoleniem нашых агульных ворагаў, мы на гэтым застанавіцца ня можам, самаістны сялянскі беларускі рух пойдзе далей і паставіць далейшае заданьне поўнага разгрому вызваленцаў—вызваленьня ад самага Wyzwolenia.

Значныя масы праваслаўных беларусаў ужо вызваліліся ад путаў Wyzwolenia. Трэба толькі падтрымаць пастаянпай сувязью з цэнтрам, з пасольскім клюбам, тое, што зроблена.

Гэтае прызнаньне народам у асобе працаўнікоў Ц. Б. В. К. сваіх запраўдных выразьнікаў і прадстаўнікоў, як сказана, выяўлялася ў праваслаўнай грамадзе надзвычайна хутка і рашуча. Зьяўленьне такога агітатара рабіла проста дзівы. З матар'ялаў нашага Цантральнага Камітэту вядомы выпадкі поўнага разгрому і ліквідацыі цэлых сетак, цэлых районных цэнтраў партыі Wyzwolenie з перадачай інстуктарам нашага Камітэту масамі літэратуры, квітанцыонных кніжак, сабранных срэдстваў і г. п.

Тут „узварот беларуса дамоў“—ў сваю ўласную хату з гасьцей у Wyzwolenia праходзіў на „кур'ерскіх“ з хуткасьцю катастрафічнай для Wyzwolenia.

Наадварот—у каталіцкіх районах працаўнік нашага Камітэту натыкаўся на значны спраціў,вымагаючы шмат часу, каб здалець яго.

Але і тут барацьба, як паказала выбарная кампанія ня толькі зусім магчыма нават і ў такіх районах, дзе Wyzwolenie апіраецца на старыя і моцныя фортыфікацыі пана-абшарніка і ксяндза-паланізатара.

Зьяўленьне такога агітатара, як ксёндз Станкевіч, які самай сваёй асобай зьністажае бязсэнсоўную, але так моцна ўкараніўшуюся ў нас легэнду аб адвечнай і неразрыўнай сувязі каталіцызму з паланізмам; адно зьяўленьне ксяндза-беларуса, выступаючага з гарачай прамовай супраць польскай партыі — за сваю беларускую — рабіла глыбокія каранныя перамены, настаяшчыя пераваpоты, ў псіхіцы беларускай паланізаванай масы.

Гэтыя працэсы, раз пачаўшыся ня могуць застанавіцца, пакуль ня дойдуць да поўнага свайго завяршэньня, не выявяцца ў сьпелым сьвядомым выпрашэньні—вярнуцца ў свой беларускі сьвет, якога пакуль што ня было, які цяпер будуецца ўсей грамадой абудзіўшагася народу...

Цяпер мы можам, з нашага беларускага пункту гледжаньня, азначыць, што такое партыя Wyzwolenie, якая яе роля, сэнс, значэньне і будучына сярод беларускага сялянства.

Напалову сялянская, напалову беларуская, прапануючая нашаму беларусу-хлебаробу самы лепшы нацыянальна і сацыяльна фальсыфікаваны, напалову чужаземны, фабрыкат, партыя Wyzwolenie зьяўляецца формай і ступенькай для пераходу спажыўца-белерускага селяніна на запраўдны прадукт уласнага дамашняга вырабу.

Wyzwolenie зьяўляецца тымі дзьвярыма, цяраз якія зблудзіўшы, замануты ў чужую польскую хату беларус варочаецца дамоў ў сваю ўласную...

Wyzwolenie—тая прамежная станцыя, цяраз якую вялізарная большасьць беларусаў-каталікоў едзе да сябе дадому,—з польскіх гасьцін, з польскага чужога па крыві і духу, небясьпечна прыкінуўшагася блізкім і родным пад агульным купалам дэнацыяналізаваўшага іх каталіцкага касьцёла, варочаецца з польскага сьвету—ў свой родны—Беларускі сьвет...

З гэтага азначэньня ясны ўсе плюсы і мінусы Польскай Людовай партыі Wyzwolenia.

Гэтую прамежную станцыю Wyzwolenie ня трэба ні хваліць, ні лаяць: яе трэба ў добрым стане праехаць.

Гэты харошы фальсыфікат, маючы такі спрос і збыт на нашым цёмным і бедным рынку, гэтую лепшую з істнуючых, ня так шкодную, як затручаныя цукеркі Хіены, паддзелку трэба насамперш плянова выціскаць запраўдным прадуктам.

А для гэтага—адзіны шлях—разьвіцьце ўласнага вырабу і паралельна ідучае з ім разьвіцьце крытычнага пачуцьця і смаку ў спажыўца-беларуса.

Дзеля гэтага, злажыўшы рукі, аддыхаць на лаўрах першай свае перамогі, нам нікаму нельга.

Апіраючыся на тую вялікай вагі апору, якой зьяўляецца запраўднае прадстаўніцтва беларусаў у Польскіх Палатах, трэба энэргічна вясьці працу далей.

Сілы нашыя—слабы, як духоўныя так і матэрыяльныя.

Ні ад дапамогі нашых прыяцеляў, ні ад барацьбы з нашымі ворагамі мы ня можам адмовіцца. Мы толькі ня хочам такіх праяцяляў, якія хочуць толькі замяніць для нас нас саміх... якія імкнуцца рабіць замест нас нашу нацыянальную і соцыяльную справу, гаварыць за нас у Сойме,—словам аказываць нам уселякую апеку, ўселякія дабрадзействы, не забываючы пры тым і самых сябе.

Калі мы яшчэ дзеці, дык мы хочам расьці, а не аставацца вечна дзяцьмі, атрымліваючы ўсе дабрадзействы толькі цяраз жывот і грудзі заўсёды занадта пражорлівае маткі.

...сей Латвіі; над іх галавамі насіліся нямецкія і ...альшавіцкія аэрапляны, а з вёскі ў вёску яны ...е маглі перайці без дазволу камэндантаў.

Тое самае можна сказаць і аб усім 1919 годзе, з тэй толькі розьніцай, што гэты год быў яшчэ цяжэйшы. Да аэрапляна ў і камэндантаў ...рыбавіўся грукат гармат, кроў, пажары, рэквізыцыі кватэрныя пастоі, і бязконцая хурманковая ...авінасьць, часам прымушаўшая загнаных на доўгія тыдні ў Полацк, або ў Вільню, беларускіх сялян, кідаць на волю Божую да сьмерці заморанага каня і вяртацца пехатой у родную хату без сваіх карміцеляў.

1920-ты год, даўшы Латвіі мір і магчымасьць спакойнага гаспадарсьцьвеннага будаўніцтва, не адразу усьцешыў і супакоіў беларусаў. І толькі пасьля 11 жніўня, калі падпісаны быў мір з Савецкай Расеяй, свабодна ўздыхнулі, разам з усей Латгаліяй, і латгальскія беларусы. Гэты дзень, які устанавіў гаспадарственныя межы Латвіі, абазначыў істнаваньне ўсей беларускай нацыянальнай меншасьці і даў ей права на свабоднае выяўленьне свайго нацыянальнага твару.

Пачынаючы з гэтага мамэнту выяўляюцца ў Латвіі яшчэ тры нацыянальныя меншасьці: польская, беларуская і літоўская.

Першымі пасьпяваюць зарганізавацца палякі, аб'яднаньню каторых шмат дапамагла польская акупацыя Усходняй Латгаліі 1920 году, і ўжо ў пачатку 1921 году атрымліваюць яны свой польскі Аддзел пры Міністэрстве Прасьветы.

Беларусы, аб'яднаньню якіх польская акупацыя нятолькі не дапамагла, а наадварот — перашкаджала, — толькі вясной 1921 году прыступаюць да стварэньня сваіх нацыянальных арганізацый. З трох адкрыўшыхся перад імі напрамкаў для нацыянальнага аб'яднаньня, — палітычнага, эканамічнага і культурна-прасьветнага, — выбіраюць яны апошні і, праз кароткі час, перамагаючы цэлы рад варожых інтрыг, аб якіх няма тут мейсца ані часу расказываць, закладаюць у Дзьвінску, Люцыне, Краслаўцы і некаторых іншых мейсцах цэлы рад беларускіх культурна-прасьветных таварыстваў з Цэнтральным Праўленьнем у м. Дзьвінску.

Гэтыя таварыствы першай мэтай ставяць сабе адкрыцьце беларускіх нацыянальных школ і падгатоўку для іх належнага кадру вучыцялёў.

Улетку таго-ж 1921 году, па стараньню Беларускага Культурна-Прасьветнага Таварыства „Бацькаўшчына“, асноўваюцца ў м. Дзьвінску 1-я Летнія Беларускія Вучыцельскія Курсы для беларусаў, якія маюць ужо званьне і практыку вучыцеля, але патрабуючых спэцыяльнай падгатоўкі па беларусазнаўству і па тэорыі беларускай мовы. У працягу 6-ці тыдняў праслухалі гэтыя курсы 43 асобы, з якіх найбольш скарыстаўшым былі выданы пасьведчаньні на права выкладаньня ў беларускай аснаўной школе.

У восень, з пачатку новага 1921—1922 школьнага году, у Прыдруйскай і Пустынскай воласьці Дзьвінскага павету, былі адкрыты 16 першых у Латвіі беларускіх аснаўных школ.

Пасьля адкрыцьця гэтых школ Цантральнае Праўленьне Беларускага Т-ва „Бацькаўшчына“ зьвярнулася праз Міністра Прасьветы, Гр. Даўге, і Дэпутата Устаноўчага Сойму, гр. Райніса ў Габінэт Міністраў з Захадам аб утварэньні, для кіраўніцтва вышэйпаказанымі школамі, а таксама для арганізацыі новых школ, спэцыяльнага Аддзелу пры Міністэрстве Прасьветы. Стараньні гэты пасьля доўгай перапіскі і прад'яўленьня усіх неабходных матэр'ялаў, былі задавольнены і, з 1-га кастрычніка 1921 году пры Міністэрстве Прасьветы быў заснованы асобны Беларускі Аддзел, на чале з Начальнікам Аддзелу, гр. Сахаравым.

Такім чынам, мы бачым, што пазьнейшае, ў параўнаньні з другімі нацыянальнымі меншасьцямі, паяўленьне беларусаў на арэне Латвійскага грамадзкага жыцьця, сталася не па іх віне. Арганізацыя беларускай нацыянальнай меншасьці спозьнілася дзеля прычын, якіх трэба шукаць не ў самых беларусах, а зьнішчэньне гэтых прычын ні адзін мамэнт не залежала ад беларусаў і памагло быць выканана толькі іх сіламі.

V.

Становішча беларускай школы ў Латвіі у 1921 — 1922 школьным годзе.

Як ужо і гаварылася, Беларускі Аддзел быў заснаваны з вялікім спазьненьнем і прыступіў да працы толькі ў сярэдзіне 1921 — 1922 годзе.

Пры адкрыцьці сваей дзеяльнасьці, якая юрыдычна пачалася 1-га кастрычніка, а фактычна змагла наладзіцца значна пазьней, Беларускі Аддзел атрымаў пад свой загад 16 беларускіх аснаўных школ і цэлую кучу заяваў і статыстычных матэрыялаў аб тых школах, у якіх вучыліся дзеці беларусаў, але якія былі пад загадам другіх Аддзелаў.

Атрыманыя матэрыял і заявы, а таксама і прынятыя школы патрабавалі доўгіх і частых паездак прадстаўнікоў Аддзелу ў Латгалію, для працы на мяйсцох, але ўстаноўленыя спачатку штаты Аддзелу ў складзе ўсяго дзьвюх асоб, Кіраўніка Аддзелу і дзелавода, былі гэтак малыя, што не давалі зусім магчымасьці адлучацца з Рыгі. Дзеля гэтага першыя крокі Беларускага Аддзелу прымушаны былі зьвярнуцца на папаўненьне яго складу і хлапот дзеля атрыманьня на гэта належнага дадатковага бюджэту*)

Толькі з 1-га студня 1922 г. штат Беларускага Аддзелу быў даведзены да 4-х асоб (кіраўнік Аддзелу, інспэктар аснаўных школ, дзелавод і машыніст-карэспандэнт) і Аддзел змог, нарэшці, прыступіць да нармальнай працы.

10-га студня адкрываюцца ў м. Дзьвінску Аднагадовыя Вучыцельскія курсы, а ў сьлед за гэтым, у працягу студня і лютага, пераходзіць пад загад Аддзелу цэлы рад школ, з дзяцьмі выключна беларусаў, але быўшых дагэтуль пад загадам Вялікарускага Аддзелу.

Ужо самы факт заснаваньня Беларускага Аддзелу, стаўшыся паміма волі і супроць жаданьня Велікарускай Фракцыі Устаноўчага Сойму, вызваў у свой час цэлы рад напасьцяў на беларусаў са стараны гэтай фракцыі, а таксама са стараны некаторых велікарускіх і польскіх грамадзкіх кругоў. Цяпер, пасьля перахода школ з Велікарускага Аддзелу пад загад Беларускага, напасьці гэтыя ўсіліліся і прынялі характар варожага змаганьня з беларускім нацыянальным адраджэньням у Латвіі.

Змаганьне не эбмяжавалася сьценамі Устаноўчага Сойму і яго Камісіяў, а была перакінута, не зважаючы на пратэсты некаторай часткі саміх велікаросаў, у прэсу і на месцы, ў Латгальскія месты і воласьці.

Беларускі Аддзел, сустракаючы поўнае разуменьне і спагаднасьць у цэнтры, раптам пачаў атрымліваць трывожныя весткі ад вучыцялёў з мейсц аб тым, што ў некаторых воласьцях мяйсцовыя прадстаўнікі Латвійскай Урадовай Улады, па невядомых прычынах і ўплывах, забараняюць пастаноўку спэктакляў на беларускай мове, дазваляючы ў той-жа час і тым самым асобам спэктаклі на мовах расейскай або польскай; у іншых воласьцях беларускім вучыцелям, якія адзначаліся найбольшай нацыянальнай сьвядомасьцю раптам прад'яўлялі розныя абвінавачаньні палітычнага характару; рабілі допыты ў іх на мяйсцох, гразілі карай за беларускую нацыянальную працу і выклікалі на допыты ў Дзьвінскі Палітычны Аддзел. Дайшло да таго, што ў самым месьце Дзьвінску была зроблена рэвізія, праўда—вельмі павярхоўная і кароткая, ў самога Старшыні Беларускага Културна Прасьветнага Таварыства. Рэвізіі гэтыя і допыты не давалі ніякіх рэзультатаў для іх ініцыятараў і не выклікалі ніякіх шкадлівых насьледкаў для пацярпеўшых, але затое зрабілі вялікі эфэкт на цёмныя беларускія масы,

---

*) Першы бюджэт Беларускага Аддзелу быў палічаны Канцылярыяй Міністэрства Прасьветы і праведзены праз Габінэт Міністраў усяго у суме 168.793 рублеў. па 6 месяцаў,— з 1. X. 1921 да 1. IV. 22; прычым у гэту суму уваходзіла таксама і утрыманьне Аднагадовых Беларускіх вучыцельскіх курсаў у м. Дзьвінску.

Усякі адвакат, доктар ці пэдагог насамперш, калі ён прыяцель кліента, хворага ці дзіцяці, павінен быць ворагам самога сябе,—імкнуцца да таго, каб паставіць свайго кліента на ўласныя здаровыя і моцныя ногі і самаабязчыніцца.

Гэтага-ж беларусы вымагаюць і чакаюць ад сваіх палітычных прыяцеляў з Усходу і Заходу: памагайце так, каб ваша дапамога была нам як найхутчэй няпатрэбна.

Толькі такое вызваленьне будзе для беларуса настаяшчым Вызваленьнем.

На шляху гэтага сапраўднага Вызваленьня шмат працы, перашкодаў і небясьпекаў, але самы шлях для беларусаў ужо ясны.

Гэтая воля беларуса да незалежнасьці ў самым шырокім значэньні слова, ваоружаная пераважным досьледам і прыладай крытычнага аналізу, адчыніла яму і ўвесь хітры сэкрат, усю хітрую механіку сетак і путаў і нашае партыі Wyzwolenie.

І самі беларусы з Wyzwolenia добра разумеюць, што спрытна і фокусна зроблены фальсыфікат ня ўтрымаецца доўга на здабываючым ўласную актыўнасьць беларускім рынку, што путы і сеткі іх партыі хутка пераробіцца ў павуценьне і будуць панесены ветрам.

Адзін з самых відных лідараў Wyzwolenia ў нашым Краі ў гутарцы з нашымі пасламі так сказаў:

„Мы вельмі добра ведаем, што беларускую карту Wyzwolenie на гэтых выбарах узяло першы і ў апошні раз".

Амэн! Дай-жа, Божа, беларусам шчасьліва даехаць да сваей уласнай роднай хаты да незалежнай ад Wyzwolenia Беларусі!

Дык вось тайна—Wyzwolenia раскрыта.

Сэкрат яго ўдачы, сутнасьць яго сацыяльнай і нацыянальнай прыроды, паэзія і сапраўднасьць партыі, яе польскія калючкі і беларускія ружы, — ўсё гэта для беларуса цяпер ясна. Гэты аналіз, які даў нам магчымасьць пазнаць нашага самага блізкага ў Сойме саюзьніка, і самага апаснага ворага на мяйсцох—у выбарных участках—дасьць нам магчымасьць устанавіць аснаўныя тактычныя дырэктывы адносна да партыі Wyzwolenie—мэтады прыязьні з яе клюбам ў Сойме і барацьбы з ёю на мяйсцох.

На гэтай прамежнай станцыі паміж Польшчай і Беларусяй, якой зьяўляецца Wyzwolenie, цягнікі ходзяць у абодва бакі. Але скрытная і небясьпечная для беларусаў тэндэнцыя польскай партыі Wyzwolenie зьяўляецца ў тым, што знаходзячыся на беларускай зямлі, збудаваная і размалёваная ў беларускім стылю, гэта станцыя хоча, каб праз яе як мага больш пасажыраў - беларусаў, пры гэтым па магчымасьці няпрыкметна, лягчэй і выгадней—прыехала з беларускага боку ў польскі.

Уласная-ж беларуская „дырэкцыя", не кажучы нічога ні процiў „стылізацыі", ні тым балей — процiў усялякіх выгадаў на станцыі і ў цягніках Wyzwolenia для беларускага пасажыра, паставіць толькі на іх сваіх стрэлачнікаў і машыністаў, каб варочаць усе цягнікі назад у Беларусь.

У Сойме яна будзе лавіць вызваленцаў на ўсіх іх „беларускіх" словах, якія, быццам вераб'і, вылеталі з іх вуснаў у часе выбарнай кампаніі, сьцягіваць за ногу „мураваных людзей" з беларускага „каня" і запрагаць іх самых у беларускі сялянскі воз...

На мяйсцох нашы людзі будуць расказваць селяніну-выбаршчыку, як трудна ўдаецца гэтая запражка, як ня любіць вызваленец вазіць і як любіць езьдзіць...

Суліма.

(Працяг будзе).

Людаедзкая палітыка.

Ня так даўно ў польскім палітычным сьвеце выклікаў вялікае абурэньне пратэст процiў Рыскага Трактату, надрукаваны ў газэтах беларускімі пасламі, якім польская большасьць заткнула рот у Сойме, ў часе дэбатаў над экспозэ міністра заграничных спраў, — пазбавіўшы іх такім чынам магчымасьці выпаўніць абавязак пасольскага сумленьня, — зьдзейсьніць сьвятыя правы, зьвязаныя з высокай і адказнай місіяй, уложанай на іх Беларускім народам.

На сколькі правы былі нашы паслы голасна перад усім сьветам заяўляючы, што беларускі народ ніколі не даваў свае згоды на Рыскі Трактат і ніколі не прызнае таго, што з ім—жывым народам і яго роднай зямелькай зроблена ў Рызе.

Ня так даўно ў № 47 мяйсцовай газэты „Słowo" — насьледніцы „Gazety Krajowej"—была зьмешчана стацьця вядомага польскага публіцысты і палітыка Ул. Студніцкага, якая зьяўляецца яркім прыкладам адносін польскай палітычнай публіцыстыкі да Беларускага пытаньня.

Стацьця зьмяшчае ў сабе цэлую праграму беларускай палітыкі Польшчы, якая адкрыта базіруецца на Рыскім Трактаце і робіць з апошняга ўсе вывады—да канца—з поўнай адкравеннасьцю, за якую беларусы могуць толькі падзякаваць аўтару.

Чым лепей беларусы пазнаюць сваіх ворагаў, тым меньш у іх застанецца ілюзій, адносна прыязьні і помачы другіх народаў, — тым болей веры будуць мець у свае ўласныя сілы, тым болей надзеі будуць яны класьці на сваю ўласную энэргію і самадзейнасьць...

Цікава, што абураючая, канібальская (людаедзкая) стацьця п. Студніцкага ня выклікала, насколькі нам вядома, ніякага водгуку ў польскай прэсе: так проста і натуральна з польскага пункту гледжаньня ўсё тое, што піша аўтар.

Стацьця віленскага канібала, дастойнага калегі Іогана Обста, выклікала дастойны адказ толькі ў віленскай расейскай газэце „Виленская Рѣчь", дзе зьмешчаны былі падрад тры стацьці п. С., вядомага прыяцеля беларусаў, які даў выхад свайму абурэньню...

Дамо і мы зразумець беларускаму народу аб тым, як і што пішуць аб ім тыя, якія лічаць сябе прызванымі кіраваць яго лёсам.

З поўнай адкравеннасьцю п. Студніцкі, які калісьці змагаўся ў Аўстрыі за правы польскага народу процiў нямецкага гвалту, дабіваўся ня толькі аўтаноміі, але поўнай незалежнасьці для Галіччыны, цяпер ставіць мэтай польскай палітыкі ў адрэзаннай на долю Польшчы частцы жывога цела Беларусі—поўнае зьніштажэньне беларускага народу.

Уся тая частка жывога цела Беларусі, якая на воўчым балю ў Рызе была адрэзана на долю Польшчы і апынулася ў польскім жываце, павінна быць, як добра і праўдзіва выказвае думку п. Студніцкага п. С. з бязлітаснай логікай польскага жывата,—першаўлена і асымілявана...

У дасяганьні гэтай канцовай мэты п. Студніцкі ні з чым ня лічыцца, ні з якімі нормамі — праўнымі і маральнымі, якія выпрацаваны сучаснай сьвядомасьцю і прыняты ўва ўсім культурным сьвеце.

Высшым законам для п. Студніцкага зьяўляецца „дзяржаўны інтэрас Польшчы", для якой поўнае выцісьненьне беларусаў з Беларусі і замена іх палякамі зьяўляецца, па думцы аўтара, першым і адзіным заданьнем.

Першым этапам у дасяганьні гэтай канцовай мэты п. Студніцкі лічыць „утварэньне ўсюды ўва ўсходніх ваеводзтвах польскай большасьці", асабліва ў пагранічных раёнах з Расеяй, як раз там, дзе гэтага карыснага стасунку польскага элемэнту да няпольскага няма. Пры гэтым аўтар груба праціварэчыць сам сабе, заяўлячы ў пачатку стацьці, „што ў паўночна-ўсходніх землях Польшчы, па данным перапіскі 1919 г., палякаў большасьць".

Аўтар лічыць асаблівым шчасьцем для польскай справы ў Краі тое, што ён так моцна ачышчаны вайною ад мясцовага беларускага, жыдоўскага і расейскага насяленьня.

Усё гэтае „сьмяцьцё", якім так былі „занячышчаны", папаўшыя цяпер у рукі Польшчы тэрыторыі, г. зн. тыя з прадвеку жывучыя на роднай зямлі беларускія хлебаробы, — ў значнай меры вымецена вайной на ўсход.

Трэба толькі не дапусьціць узвароту гэтага „сьмяцьця" назад на сваю бацькаўшчыну, да сваіх родных загонаў...„Ніякай рээвакуацыі жыдоў, беларусаў і ўкраінцаў з Расеі—вось першае вымаганьне нашай крэсовай палітыкі",—кажа аўтар.

Называць „сьмяцьцём" таго беларускага хлебароба, які ўжо 500 гадоў корміць сваёй крывавай працай, седзячага ў яго на шыі польскага пана-паразыта,—на гэта ня хватае бязстыдства і цынізму нават у самага Обста, які проста лічыць, што ніякіх беларусаў зусім ня істнуе на сьвеце...

прыдаючы беларускаму нацыянальнаму руху ў Латвіі характар забароненага і шкоднага, падаючы повады і грунт для пашырэньня розных злосумысных слухаў аб беларускіх грамадзкіх працаўнікох і, што самае важнае, гэтыя рэвізіі застрашывалі шырокія кругі беларускага сялянства і мяшчан і ўтрымлівалі іх у сфэры чужых, не беларускіх уплываў і розных варожых нашэптаў.

Клапоты, просьбы і інфармацыі ў справах абвінавачаных вучыцялёў часта адрывалі сяброў Аддзелу ад бягучай школьна - адміністратыўнай працы і стваралі ў ей непрадугледжаныя і лішнія труднасьці. Толькі пасьля поўных інфармацый у цэнтры, пачалі зьнікаць гэтыя дзіўныя зьявішчы і на мяйсцох.

Адначасна з вышэйсказанымі незразумелымі адміністрацыйнымі мерамі, Беларускі Аддзел пачаў сустракаць труднасьці, а часам і яўные перашкоды ў сваей працы, са стараны тых самаўрадавых органаў Латгаліі, якія знаходзяцца пад найбольшым польскім або расейскім уплывам, асабліва трэба гэта сказаць аб Мястовых Управах местаў Люцына і Дзьвінска. У гэтых местах, незважаючы на ўпартыя просьбы беларускага жыхарства, аб'яднанага каля сваіх культурна-прасьветных арганізацый, мястовае самаўрадаваньне цьвёрда, пачынаючы са студня месяца 1922 г., адмаўляла ў адкрыцьці мясцовых беларускіх аснаўных школ. І калі беларускія таварыствы за свой кошт адкрылі ў Дзьвінску і Люцыне аснаўныя беларускія школы, гэтыя два месты ўсю другую палавіну 1921—1922 школьнага году і некалькі месяцаў 1922-1923 школьнага году адказваліся прыняць фактычна ўжо істнаваўшыя, ў складзе некалькіх клясаў і пры 150-160 вучнях у кожнай, беларускія школы ў сетку аснаўных школ места. А Дзьвінская Мясцовая Управа, нават пасьля прыняцьця ў мясцовую сетку беларускай аснаўной школы, да гэтага часу адказваецца даць школе памешканьне, апал, сьвет, школьную мэбэль, паслугу і наагул якія-небудзь сродкі на яе ўтрыманьне, і школа, прынятая ўжо местам у лік сваіх мястовых школ, як і даўней, каб не дапусьціць да яе закрыцьця, ўтрымліваецца Беларускім Таварыствам.

Аб кожнай такой труднасьці ў жыцьці беларускіх школ, выкліканай ў большасьці выпадкаў прадстаўнікамі велікаросаў, зразу апавяшчаецца ў велікароскай прэсе, якая ўслужліва пашырае і разьдзьмухае здарэньне, стараючыся вызваць варожае пачуцьце да беларусаў сярод сваіх велікарускіх чытальнікаў, а побач з гэтым і зрабіць уплыў на настроі саміх беларусаў.

Гэта барацьба з беларускім нацыянальным адраджэньнем дайшла сярод успомненых кругоў найбольшай напружанасьці ў ліпні 1922 г. калі ў Установчым Сойме абгаварываўся бюджэт усіх Аддзелаў нацыянальных меншасьцяў і калі велікаруская фракцыя гр. Прэсьнякова старалася адным узмахам скончыць справу з Беларускім Аддзелам, шляхям правалу беларускага бюджэту. Да чэсьці велікарускай нацыі трэба аднесьці той факт, што з 4-х велікарускіх дэпутатаў усе-ж такі нашоўся хоць адзін, які першы паўстаў супроць імкненьняў адабраць правы беларусам і апратэставаў падобныя імкненьні.

Не зважаючы на такія неспрыяючыя абставіны, праца Беларускага Аддзелу вялася з сусьпехам і ў канцы 1921-1922 школьнага году пад яго загадам знаходзілася ўжо 46 аснаўных беларускіх школ, з 3500 вучнямі, Аднагадовыя Беларускія Вучыцельскія Курсы, з 35 слухачамі, а таксама прыступлена было да арганізацыі 1-ай Беларускай Урадовай гімназіі ў Дзьвінску.

Аднак, побач з гэтымі запраўднымі сусьпехамі, ў працы Беларускага Аддзелу былі і некаторыя арганізацыйныя недахваткі і няўдачы, стварыўшыхся галоўным чынам, дзякуючы таму, што Аддзелу прышлося уваходзіць у школьнае жыцьцё перадаваных яму школ у самым сярэдку школьнага году і без належнай папярэдняй падгатоўкі, як самога Аддзелу, так і перадаваных школ.

Заганы гэты выяўляліся ў гэткіх мамэнтах,

1) Толькі першых 16 беларускіх школ, адкрытых з восені 1921 году ў Дзьвінскім павеце, былі адразу пасьля адкрыцьця наіменаваны беларускімі і, да паступленьня пад загад Беларускага Аддзелу, ні ў водным іншым Аддзеле нацыянальных меншасьцяў ня былі; ўсе апошнія школы, ў ліку 30 істнавалі і перш і, да пераходу ў Беларускі Аддзел, знаходзіліся пад загадам велікарускага Аддзелу, пад назовай „русскіх школ", хоць у іх вучыліся выключна дзеці беларускай нацыянальнасьці. Пасьля заснаваньня Беларускага Аддзелу, гэтыя школы, па праву перашлі да яго і былі пераіменаваны ў беларускія, прычым праграма школ і склад вучыцялёў, да канца школьнага году, былі застаўлены без перамен, каб не рабіць рэзкай ломкі наладжанага школьнага жыцьця. Гэта дало повад некаторым асобам, варожа настроеным да беларусаў, даказваць, што Беларускі Аддзел зьяўляецца філіялам Расейскага Аддзелу, і што беларуская школа мае на мэці русыфікацыю і нічым ня розьніцца ад школы расейскай.

2) Беларускіх вучыцялёў, падгатоўленых летам 1921 г. на летніх Беларускіх Вучыцельскіх Курсах, хапіла толькі на беларускія школы, адкрытыя ў Дзьвінскім павеце, а дзеля гэтага ў цэлым радзе новапераіменаваных у беларускія школы Люцынскага павету, дзе працавалі вучыцялі велікарускай нацыянальнасьці, прышлося іх аставіць на мейсцы, хоць гэта выразна шкодзіла інтэрэсам беларускай школы, бо гэтыя вучыцялі ня толькі ня зналі беларускай мовы, але апрача гэтага яўна варожа да яе адносіліся. Пакіданьне такіх вучыцялёў у беларускіх школах давала магчымасьць варожым велікарускім элемэнтам вясьці змаганьне з беларускай школай у сьценах самой беларускай школы...

3) Страшэнная беднасьць зруйнаванага вайной беларускага жыхарства не давала магчымасьці ня толькі прыдбаць неабходныя школьныя падручнікі, але вельмі часта астаўляла цэлыя вёскі дзяцей зусім бяз школы, бо дзеці не маглі хадзіць дзеля адсутнасьці абутку. Беларускаму Аддзелу прышлося насьпех і з вялікімі труднасьцямі, пры дапамозе некаторых дабрачынных і культурна-прасьветных арганізацый і ўстановаў, надзяляць школы беларускімі кніжкамі, а часам нават вопраткай і абуткам.

Пазбыцца адразу ад гэтых недахватаў маладой беларускай школы было немагчыма, і Беларускі аддзел прымушаны быў часова пагодзіцца з імі, шукаючы у той-жа час спосабаў пазбыцца ад іх у будучыне.

Самай пільнай патрэбай для беларускай школы была падгатоўка патрэбнага ліку сваіх беларускіх вучыцялёў. З гэтага пачалі сваю дзеяльнасьць беларускія культурна-прасьветныя таварыствы, па гэтаму ж шляху павёў сваю працу і Беларускі Аддзел. І ужо да канца першага школьнага году ў гэтым напрамку былі дасягнуты даволі значныя рэзультаты: Аднагодовыя Беларускія Вучыцельскія Курсы ў Дзьвінску—далі 1ы выпуск беларускіх вучыцялёў ў ліку 25 асоб, а летнія Вучыцельскія Курсы Беларусазнаўства ў Дзьвінску і Люцыне далі пачаткі неабходнай тэорэтычнай веды па беларусазнаўству тым вучыцялям, якія ўжо год працавалі ў беларускіх школах. Для вучыцялёў працаваўшых у беларускіх школах Дзьвінскага павету гэта былі ўжо другія летнія курсы, а для вучыцялёў Люцынскага павету—толькі першыя.

К. Езавітаў.

(Далей будзе).

Усю беларускую зямлю п. Студніцкі лічыць проста пустою, беярусаў якбы ўжо зьністожанымі і Беларусь разглядае толькі як „добрую тэрыторыю для польскай калянізацыі“.

Усе тыя элемэнты, якія не паддаюцца палянізацыі, галоўным чынам праваслаўную частку беларусаў трэба проста фізычна выкараніць не застанаўліваючыся перад прымусовым высяленьнем...

Хай беларускі народ добра помніць тую раду, якую дае польскі публіцыст польскаму ўраду... „За тое золата, якое належыцца нам па Рыскаму трактату, трэба было купіць у савецкіх уладаў у Расеі зямлі для пасяленьня эвакуаваных мужыкоў з нашых усходніх земляў. Заместа крэдытаў на адбудову іх зруйнаваных гаспадарак, трэба было даць крэдыты на адпраўку варочаўшыхся на бацькаўшчыну беларускіх сялян... у Аргэнтыну альбо Бразылію“ ..

Як тры сталецьця назад польская шляхта спаланізавала беларускае шляхоцтва, дык і цяпер Польшча, ідучы на ўсход выпаўніць свае культурнае—паланізуючае прызваньне.

Гэта піша чалавек у цьвёрдай памяці і здаровым розуме ў XX сталецьці, ў самым асяродку Эўропы,—ў дзяржаве, якая так хваліцца сваею „вышэйшай культурай“.

Ня пушчаючы ў нашы гарады ні жыдоў, ні расейцаў, ні беларусаў, трэба перасяляць туды палякаў... з Амэрыкі і Нямеччыны. Беларускіх мужыкоў для лепшай паланізацыі трэба ганяць на работы ў Заходнюю Польшчу. І дзёшава і служыць „дзяраўнаму інтэрасу Польшчы“

„Беларуская школа — абсурд—безталкоўшчына!“ — усклікае аўтар. Яна толькі „распаўсюджывае варварства—, а зусім ня прасьвету. „Яшчэ большым абсурдам зьяўляюцца беларускія гімназіі“. За беларускія гімназіі аўтар дамагаецца... кары... за падмену адукацыі—шкоднай „агітацыяй“...

Не забыты і беларускія каапэратывы, гэтыя „гнёзды антыпольскай агітацыі“, якія, абавязкова, павінны быць зьнішчаны.

Злосна бесьціць аўтар усіх прыяцеляў беларускага народа, за тыя сымпатыі, якія маюць яны да беларусаў, спачуваючу ім у іх палажэньні.. ў іх залежнасьці ад... п.п. Студніцкіх—як латышы, чэхі, літоўцы і іншыя... Тое, што робіць Чэхія для беларускіх студэнтаў, выклікае ў Студніцкага асаблівую злосьць, як акт антыпольскі.

Аўтар вымагае, каб праваскаўнае духавенства ўзгадоўвалася ў польскім духу... нават жонак для папоў радзіць узгадоўваць у спэцыяльных „разсадніках“ паланізацыі...

Нарэшце, сам мусіць мала веручы ўва ўсе гэтыя срэдствы і цудатворчую сілу „польскай культуры“, аўтар ракамандуе, як срэдства, якое не завядзе, проста... падкупліваць выдатнейшых беларускіх дзеячоў, спакушаючы „асабістай карысьцяй“, застаўляць іх прадаваць Польшчы беларускую нацыянальную справу...

Усё, што напісана Студніцкім, можа быць вытлумачана толькі, што аўтар альбо... хворы патрабуе адпачынку — ў Творках ці Вялейцы... альбо проста ў яго, як кажуць, „ня ўсе дома“...

Калі-ж ўсе гэтыя агідствы і глупствы, што праз яго апублікаваны, напісаны ім сур'ёзна і з поўнаў сьвядомасьцю, дык на іх Беларускі Народ можа адказаць толькі пагардаю.

ДОПІСЫ.

М. Ліда.

(Ад ўласнага карэспандэнта).

Наша места, якое за часы свайго істнаваньня шмат пабачыла ўсяго на сваім вяку, перажывае і цяпер цяжкія часіны. Ліда—гэта на нашых беларускіх абшарах зьяўлялася і зьяўляецца варотамі, праз якія праходзілі заўсёды войскі змагаючыхся усходу і заходу. Значэньне мяйсцовасьці, на якой пабудована Ліда, дакладна зразумеў у свой час Літоўска-Беларускі князь Гэдымін і пабудаваў тут вялікі замак. І дагэтуль стаяць руіны гэтага замку; старадаўныя таўстыя яго каменныя сьцены з задзіўленьнем узіраюцца на тое, што цяпер дзеіцца ў нас. А дзеюцца рэчы ненармальныя,дужа і дужа дрэнныя. Каб не казаць у агульным відзе горкай праўды і не падвясьці нашу газэту пад канфіскаты, якія высьвятляюць яскрава варункі жыцьця тут пэўнай часткі беларускага грамадзянства.

З прыходам сюды польскай улады была адабрана ад праваслаўных беларусаў ядыная ў месьце царква, якая ніколі ня была касьцёлам і пабудована была праваслаўнымі. Уся зямля, належачая да царквы, адабрана ад царкоўнага прычта а таксама і дом, які быў пабудаваны высілкамі праваслаўнае парафіі. Сьвяшчэньнік пазбаўлены сваёй кватэры і прымушан мець куток для сябе ў прыватнай сямьі.

Праваслаўных парахвіян Лідскае царквы налічаецца да 4000 чалавек, якія, пазбаўленыя сваёй грасторнай каменнай і ядынай царквы прымушаны цяпер сілаю рэчаў маліцца ў невялічкай цэркаўцы-капліччы на могілках, якая знойходзіцца ад цэнтра места, пры выезьдзе з Ліды, і ў ранейшыя часы была толькі местам адпяваньня нябожчыкаў. Царква гэтая ніколі ў сьвяточныя дні, а асабліва ў такія сьвяты, як Каляды, Вялікдзень, ня можа зьмесьціць і дзесятай часткі ўсіх, якія хочуць памаліцца.

І гэткі парадак рэчаў адбываецца тут і да гэтае пары, ня гледзючы на ўсе стараньні і клопаты перад польскай уладай мяйсцовага сьвяшчэньніка і парахфіян. Царквы, забранай самапраўна, да гэтуль не варочаюць, хоць пэўныя нават польскія кругі і інстанцыі ўлады сьцьвярджаюць, што царква гэтая ніколі не належала да каталіцкае люднасьці, а роўна не складае і здабычу вайсковую. Урэшці пад рознымі фармальнасьцямі Адміністрацыйны Трыбунал зусім адмовіў праваслаўнаму прычту ў праве на гэтую царкву.

Наогул стан рэчаў тут надта і надта дрэнны. Апрача вышэй паказанага уціску рэлігійнага для праваслаўных беларусаў, школ беларускіх тут, у Лідскім павеце, нам адчыняць не даюць. Нават даходзіць наш павятовы польскі школьны інспэктар да таго, што жыхароў вёскі Альхоўка Дакудоўскае гміны, якія дамагаюцца ўвесь час беларускае школы для сваіх дзяцей, застрашывае, што будуць яны караны, калі ня будуць пасылаць дзяцей у школу польскую, якая ўжо даўно адчынена ў Альхоўцы, але пустое. Ну вядома, сяляне нашыя не такія ўжо цяпер палахлівыя і гэтых хітрых ходаў інспэктара не баяцца.

Гмінныя рады ў нашым павеце зложаны з людзей, не адпавядаючых жаданьням люднасьці, а дзеля гэтага няўсюды прыймаюцца ухвалы аб адчыненьні беларускіх школ.

Прыемнай весткай для нас зьяўляецца, што ў хуткім часе, як гмінныя рады, так і соймікі павятовыя маюць быць перавыбраны ня толькі ў другіх беларускіх паветах, але і ў нашым.

25 лютага прыяжджаў у Ліду дэпутат Сойму Сымон Рак-Міхайлоўскі. У былым памешканьні Беларускага Выбарнага Камітэту адбыўся мітынг, на якім дэпутат Міхайлоўскі інфармаваў прысутных аб працы ў Сойме Беларускага Пасольскага Клюбу, аб тактыцы Клюбу і казаў аб патрэбе арганізаваньня на мяйсцох, каб агульнымі сіламі паляпшыць сучасны стан рэчаў і праўнае палажэньне беларускай люднасьці пад польскай ўладай. Дэпутат прыняў масу жалаб з сярод сабраўшыхся, якія былі звольнены са службы на чугунцы і тэлеграфе, як людзі тутэйшыя і праваслаўныя, бо не выяжджалі з Ліды ў часе польскай эвакуацыі ў 1920 годзе. Дэпутат Міхайлоўскі ад імя Бел. Пас. Клюбу дакляраваў даць ход гэтай справе.

Вечарам гэтага-ж дня быў зарганізаваны ў Лідзе Сэкрэтарыят Беларускага Пасольскага Клюбу, кіраўніком Сэкрэтарыяту быў абраны грам. Калясінскі Уладзімір. Сэкрэтарыят месьціцца на вул. 2 Слабодка, д. № 8.

5-га лютага згодна прысуду Віленскага Доразнага Суду былі разстрэлены ў Лідзе сяляне: Язэп Гойла, Ян Карповіч, Ян Місевіч і Язэп Грыць за аружны напад на аднаго з мясцовых жыхароў.

Лідчанін.

М. Браслаў.

Брацлаўскі стараста выдаў загад, каб на рынку прадавалі збожжа ня даражэй, як 12.000 марак за пуд, а хто прасіў даражэй таго арыштоўвалі.

Наагул тутэйшыя „касукі“ робяць, што хочуць. Так „Komenda Pol. Pan.“ яшчэ ў 1919 годзе заняла дом М. Лапуры і дагэтуль нічога ня плаціць. Усе захады перад вышэйшымі ўладамі старога і хворага гаспадара ня далі ніякіх вынікаў. Нарэшце была зроблена і падпісана ўмова, але вышэйшая інстанцыя не зацьвердзіла яе, і komenda прапануе плаціць яму як за прошлы час, так і за будучы па 1800 марак у месяц, у той час, як рамонт будынку каштуе мільёны, а адзін толькі падатак на нярухомасьць выносіць 40.000 марак у год!

Чапяла.

З беларускага жыцьця.

У нядзелю 4 сакавіка адбылося паседжаньне прэзыдыуму Цантр. Бел. Шк. Рады і вычыцялёў Белар. пачатковых школ у Вільні. Абгаварывалася пытаньне аб арганізацыі дзіцячых спэктакляў у пачатковых школах і інш пытаньні.

Пад Горадняй у слаях дылювіяльнай гліны на глыбіні 5 мэтраў знаходзяць шмат бурштыну (янтару); пападаюцца кускі разьмерам 6×3×2 см.

Пры Віленскай Духоўнай Сэмінарыі арганізаваўся з пэдагогаў і вучняй гурток для ізучэньня беларускай мовы, літэратуры і культурных вартасьцяў края.

4-га сакавіка адбыўся агульны сход сяброў Беларускага Грамадзянскага Сабраньня, на якім адбыліся давыбары ў Рэвізыйную Камісію і ў Раду Старшынь.

Беларускае Грамадзянства рыхтуецца да ўрачыстага абходу 5-х угодкаў абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі. Для правядзеньня сьвяткаваньня заснованы Камітэт, у склад якога ўваходзяць прадстаўнікі ад усіх арганізацый. Прапануецца выдаць аднаднёўку, урачыстыя набажэнствы, ладзіцца рэфэрат, спэктакль, мітынг і гарбата для запрошаных гасьцей. Няведама як удасца зьдзейсьніць усе гэтыя праекты, бо, напрыклад, літоўцам ня было дазволена абходзіць свайго сьвята.

11 лютага г. г. Нясьвіжская Беларуская Мяшаная Гімназія ладзіла Беларускі Бал-Канцэрт на карысьць незаможных вучняў і вучаніцаў Гімназіі.

Вучаніцамі вельмі ўдала была згуляна п'еса Аляхновіча „Чорт і Баба“.

Урэшце хор гімназіяльны пад кіраўніцтвам вуч. Я. Шнаркевіча прапяяў Беларускі Гімн і беларускія народныя песьні. Хор выступіў у беларускіх нацыянальных касьцюмах і ўжо трэйці раз сваімі пекнымі сьпевамі здаволіў нясьвіжскую публіку.

Пасьля спэктаклю скокі пачаліся беларускім нацыянальным скокам „Лявоніхаю“, якая так упадабалася моладзі, што ў працягу вечарыны была выпаўнена некольki разоў.

З дазволу Куратара Палескага Вучэбнага Вокругу ў бягучым 1922-23 вучэбным годзе уведзены і выкладаюцца ў сярэдніх і старшых клясах Нясьвіжскай Беларускай Гімназіі Беларуская мова, Гісторыя Беларускай літэратуры і Гісторыя Беларусі.

З жыцьця студэнтаў беларусаў у Вільні.

Даўно адчуваецца ў жыцьці віленскага беларускага грамадзянства вялікае імкненьне да того, каб неяк супольнымі сіламі вырашыць шмат пытаньняў, падчас надта балючых, якія высоўваюцца на парадак дня. Каб здаволіць гэта жаданьне Беларускі студэнцкі Саюз прыступіў да арганізацыі публічных лекцыяў, у якіх і будуць закрануты па меры магчымасьці найбольш актуальныя пытаньні Лекцыі будуць з дыскусіямі. У першы чарод наладжаны такія лекцыі:

1) „Унія на Беларусі у мінуўшчые і будучыне“, часьць якой прачытаў 4 сакавіка студэнт Грынкевіч.

2) „Жыды на Беларусі“ — Абрамовіч.

3) „Эканамічнае становішчэ Беларусі а незалежнаць“ — Пяткевіч.

Лекцыі будуць чытацца кожную нядзелю а гадз. 3 п. п. у памешканьні Белар. Грамадз. Сабраньня (Біскупская 12, II пав.).

У нядзелю чародную 11 лютага гр. Грынкевіч прачытаець: „Унія на Беларусі ў мінуўшчыне і будучыне“ (працяг).

У Віленскай Беларускай Гімназіі.

Гімназіяльны Гурток, які апошнімі дняміператварыўся ў Вучнёўскую Раду вядзе даволі інтэнсыўна культурна прасьветную і ўзгадоўчую працу. Апрача ладжаньня спэктакляў, дужа добра сёлета чытаньне рэфэратаў, якія чытаюць вучні амаль ня кожны тыдзень. Да гэтуль рэфэраты былі прачытаны на гэткія тэмы: „Мова і яе значэньне“, „Роль Купалы ў адраджэньні Беларусі“ і „Беларусы ў Полацкім і Літоўска-Беларускім пэрыядах“. Вельмі цікавым быў ў прошлую нядзелю 4 сакавіка літэратурны суд над Рудзіным (па раману Тургенева) пад кіраўніцтвам вучыцеля п. Красінскага. Суд гэты выклікаў вялікае зацікаўленьне ўсяе Гімназіі, а таксама выдзяліў шмат здольных „праўнікаў“. Прысяжныя прызналі грам. Рудзіна вінаватым, але заслугоўваючым змяншэньня кары і пастанавілі ня лічыць Рудзіна прыкладам грамадзянству. Уражэньне ад суда засталося наагул добрае і дало наглядна‌е разуменьне судовае справы.

Вучні, падаўшыя на зацьверджаньне Пэдагагічнай Радзе статут Вучнёўскага Каапэратыву, атрымалі згоду і неўзабаве капэратыў пачне сваю дзейнасьць.

Ладзіцца на 18 сакавіка вечарына, каб палепшыць матэр'яльнае становішча гуртка.

Шпарка развіваецца справа скаўцтва. Першая Віленская Беларуская Дружына скаўтаў мае на мэце наладзіць вечарыну пераважна з гімнастычнымі намерамі. Скауты маюць свой струнны аркестр.

Як бачым, вучашчаяся моладзь Гімназіі нашла добрыя абставіны і адпаведнае кіраўніцтва для сваей дзеяльнасьці.

Ч—мр.

З ВІЛЬНІ.

Літоўскія справы.

25-га лютага адбыўся гадавы сход віленскіх літоўцаў. Выбраны новы Камітэт, а старшынёй Камітэту д-р Альсэйка.

Месцовай уладай закрыты ўсе Літоўскія газэты.

У літоўскай кнігарні зроблены вобыск.

Адбыўся абход 40-х угодкаў літоўскай прэсы.

Курс на грошы.

(Віленская біржа.)

За 10 сакавіка.

Долары	44.500—44.050
Латвійскія рублі	167—160

Свая пошта.

В. Сумнаму. Прага. Вашыя вершы не падыйшлі ў нашу газэту—яны аддадзены ў „Krynicu“. Кіньце дакучлівы, перапеты „сьлёзны тон“ Есьць ўжо ў нас бядуля, гаротны, маркотны, пакуцкі, журба, час ўжо нам мець сваіх радасных, вясёлых, бадзёрных, буraломаў і т. д. Пасьля брыдка Вам на каленках „перад Маткай—Дзявіцай“ маліць спакою і цішы. Хіба Вас жыцьцё і навука не давялі да тэй элемэнтарнай праўды, што здароваму чалавеку патрэбна не ціша і спакой, а барацьба і музыка жыцьця і што Пярун ня быў бог, — ён цяпер—душа паслушных нам машын.

Сэкрэтарыяты Беларускага Пасольскага Клюбу.

1) **Вільня,** Віленская вул. № 12 кв. 6.
2) **Ліда,** II Слабодка № 8 сэкрэтар Калясінскі.
3) **м. Глыбокае,** Дзісьненскага павету, вул. Сянкевіча № 46.
4) **Жодзішкі,** Съвенцянскага пав. кс. Годлеўскі.
5) **Наваградак,** Вялікі Рынак 14, сэкр. Ян Біруковіч.
6) **Нясьвіж,** Альбянская 28, сэкр. Ян Шнаркевіч.
7) **Столбцы.**
8) **Баранавічы.**
9) **Горадня,** Мастовая 9.
10) **Валкавыск,** Пясковая 14.
11) **Бельск,** Замковая вул. № 3. кв 1 сэкр. Канстанцін Карыцкі.
12) **м. Саколка,** Горадзенская вул., № 34.
13) **м. Клешчэлі,** Бельск. павету, вул.
14) **м. Крынкі,** Горадзэнскага павету, Горадзенская вул. № 34.

Зьмена пагоды.

11 сакавіка сьнег, 12 сьцюжа, 13—14 ясна з мароз. на раніцы, 15 сьнег, 16—17 ясна і марозна, 18 дужа сьцюдзена, 19—20 сьнежна, 21 вецер, сьнег, холад, 22—31 вострая сьцюжа, мароз.

Рэдактар-Выдавец **Я. Лагіновіч.**

Друкарня **С. Бэккера**, Субач, 2.